

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

« ____ » _____ 2020 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

Вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Ніколаєнко А.В.**

Керівник: проф. Масюк Ю.В

Дніпро – 2020

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

«_____» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці

НІКОЛАЄНКО АЛІНІ ВІТАЛІЇВНІ

- 1. Тема дипломної роботи** “Вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу”
- 2. Керівник роботи** Масюк Юлія Володимирівна, к.е.н., професор затверджені наказом ДДАЕУ від «13» жовтня 2020 р. №2590.
- 3. Строк подання студентом роботи** – 16 грудня 2020 р.
- 4. Вихідні дані до роботи:** інструктивні матеріали щодо вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу, річні фінансові звіти ПП «Мир» за 2015-2019 роки.
- 5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** 1. Теоретичні аспекти управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу 2. Аналіз фінансового стану та вартості власного капіталу ПП «Мир». 3. Напрями підвищення ефективності управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу.
- 6. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень).** 1. Підходи до визначення власного капіталу. 2. Джерела формування власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємства. 3. Специфічні галузеві особливості агропромислового виробництва та їхній вплив на формування і використання фінансових ресурсів. 4. Динаміка товарної продукції ПП «Мир» за 2015-2019 роки. 5. Динаміка зміни коефіцієнта спеціалізації ПП «Мир». 6. Динаміка показника річної продуктивності праці ПП «Мир». 7. Динаміка зміни показника коефіцієнта оборотності власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років. 8. Динаміка показника періоду окупності власного капіталу ПП «Мир» за 2015-2019 роки. 9. Динаміка коефіцієнта фінансової залежності ПП «Мир» за 2015-2019 роки. 10. Динаміка зміни вартості власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років. 11. Ключові складові управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства. 12. Функції моніторингу системи управління власним капіталом. 13. Етапи формування політики ефективності управління власним

капіталом сільськогосподарського підприємства. 14. Узагальнена система управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства.

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

8. Дата видачі завдання 10 березня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Економічна сутність та роль капіталу в забезпеченні діяльності сільськогосподарського підприємства	Квітень 2020 р.	
2	Аналіз та оцінювання показників фінансового стану ПП «Мир»	Травень 2020 р.	
3	Пріоритетні напрями удосконалення управління фінансуванням підприємства за рахунок власного капіталу	Липень 2020 р.	
4	Економіко-математичне моделювання ефективності використання власного капіталу ПП «Мир»	Вересень 2020 р.	
5	Висновки і пропозиції	Жовтень 2020 р.	
6	Оформлення дипломної роботи	Листопад 2020 р.	

Студент _____
(підпис)

Ніколаєнко А.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Масюк Ю.В.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.	10
1.1. Економічна сутність та роль капіталу в забезпеченні діяльності сільськогосподарського підприємства	10
1.2. Структура та ключові ознаки капіталу сільськогосподарського підприємства	13
1.3. Особливості формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств	21
Висновки до розділу 1.	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВАРТОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПП «МИР»	31
2.1. Організаційно-економічна характеристика	31
2.2. Аналіз та оцінювання показників фінансового стану ПП «Мир»	40
2.3. Аналіз складу та структури власного капіталу ПП «Мир»	48
Висновки до розділу 2.	52
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	55
3.1. Пріоритетні напрями удосконалення управління фінансуванням підприємства за рахунок власного капіталу	55
3.2. Економіко-математичне моделювання ефективності використання власного капіталу ПП «Мир»	61
3.3. Стратегія ефективного управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства	68
Висновки до розділу 3.	76
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	89

РЕФЕРАТ

Тема: «Вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу».

Магістерська робота: 89 ст., 12 рис., 24 табл., 3 додатки, 74 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є процес вивчення сутності власного капіталу та особливостей вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу.

Мета дипломної роботи ґрунтується на аналізі теоретичних, а також практичних положень стосовно вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу та пошуку шляхів його вдосконалення.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні і практичні основи вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу.

Запропоноване економіко-математичне моделювання ефективності використання власного капіталу ПП «Мир» доводить залежність між коефіцієнтом покриття і коефіцієнтом фінансової незалежності а також коефіцієнтом оборотності капіталу яка є стійкою, характеризується високою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,96). Варіація коефіцієнта покриття на 96% обумовлена варіацією включених факторів.

АНОТАЦІЯ

КАПІТАЛ, ПІДПРИЄМСТВО, ФІНАНСУВАННЯ, ЗАЛЕЖНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, РИЗИК, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ.

АННОТАЦИЯ

КАПИТАЛ, ПРЕДПРИЯТИЕ, ФИНАНСИРОВАНИЕ, ЗАВИСИМОСТЬ, УПРАВЛЕНИЕ, РИСК, СОБСТВЕННЫЙ КАПИТАЛ.

SUMMARY

CAPITAL, ENTERPRISE, FINANCING, DEPENDENCE, MANAGEMENT, RISK, EQUITY.

ВСТУП

Актуальність теми. У умовах сучасних розвитку економіки і функціонування підприємств направлено на збільшення ефективності діяльності через використання інноваційних технологій спостерігається все більша концентрація уваги щодо питань управління структурою капіталу, у тому числі однієї з найважливіших його складових – капіталу власного. Проблематика управління капіталом власним є актуальною, адже від його величини залежать показники стійкості фінансової і платоспроможності, а також забезпечується ефективна виробничо-господарська діяльність підприємства в цілому. Важливість управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу виникає не лише через внутрішні передумови, як, наприклад, прагненням покращити фінансові результати, але і через залежність підприємств від факторів зовнішнього середовища, таких як потреба в отриманні інвестиційних коштів та необхідність залучення кредитних ресурсів задля фінансування діяльності і зокрема залучення інновацій.

У процесі формування капіталу фінансового підприємства сільськогосподарського значну роль відіграє структура джерел його формування. Збільшення частки власних ресурсів фінансових позитивно впливає на діяльність фінансову, оскільки це забезпечує мінімізацію фінансових ризиків, а також сприяє ствердженню загальної стабільності фінансової і ліквідності.

Недостатній розвиток деяких проблем регулювання структури капіталу як елемента управління знижує ефективність управлінських рішень у галузі інвестиційної та фінансової політики. Слід зазначити, що управління капіталом передбачає встановлення необхідних структурних пропорцій між власною та позиковою частинами. Вони багато в чому визначають умови ефективної діяльності підприємства та кінцеві результати його діяльності. За рахунок оптимізації співвідношення власного та позикового капіталу

забезпечується необхідний рівень прибутковості, стабільна фінансова рівновага підприємства в процесі його розвитку, максимізація його ринкової вартості.

Питанням дослідження сутності власного капіталу, а також вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу присвятили свої праці такі науковці: Ареф'єва О.В., Бондарчук А.В., Волкова Н.А., Гейдор А.П., Івченко Л.В., Кадацька А.М., Кірсанова Т.О., Кушнір Т.В., Масюк Ю.В., Набережна Т.А., Поддєрьогін А. М., Харченко Н.В. та ін.

Мета і завдання дослідження. Мета дипломної роботи ґрунтується на аналізі теоретичних, а також практичних положень стосовно вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу та пошуку шляхів його вдосконалення. Для досягнення цієї мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- дослідити економічну сутність та роль капіталу в забезпеченні діяльності підприємства сільськогосподарського;
- розглянути структуру та ключові ознаки капіталу підприємства сільськогосподарського;
- вивчити особливості формування капіталу власного сільськогосподарських підприємств;
- здійснити організаційно-економічну характеристику ПП «Мир» ;
- здійснити аналіз та оцінювання показників стану фінансового ПП «Мир»;
- проаналізувати склад і структуру капіталу власного ПП «Мир»;
- запропонувати пріоритетні напрями удосконалення управління фінансуванням підприємства за рахунок капіталу власного;
- здійснити економіко-математичне моделювання ефективності використання капіталу власного ПП «Мир»;
- запропонувати стратегію ефективного управління капіталом власним сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес вивчення сутності капіталу власного і особливостей вдосконалення управління фінансуванням підприємства сільськогосподарського за рахунок капіталу власного.

Предметом дослідження виступають теоретичні, методологічні та практичні основи вдосконалення управління фінансуванням підприємства сільськогосподарського за рахунок капіталу власного.

Методи дослідження. Теоретична основа дослідження базувалася на наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з вивчення проблем вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу, законодавчих і нормативних актах. При підготовці дипломної роботи були використані наступні методи: монографічний та загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція) для визначення сутності підприємства. Графічний метод та метод порівняння статистичних даних – при аналізі фінансово-економічного стану підприємства; економіко-математичний та статистичний методи дослідження (систематизації та групування); абстрактно-логічний – при формуванні загальних висновків та рекомендацій дипломної роботи.

Наукова новизна результатів одержаних ґрунтується на визначенні аспектів теоретичних, положень, висновків та рекомендацій стосовно вдосконалення управління фінансуванням підприємства сільськогосподарського за рахунок капіталу власного. В результаті проведеного дослідження було встановлено такі наукові положення:

- встановлено, що результативність діяльності підприємства певною мірою залежить від розвитку і покращення системи управління капіталом власним;

- доведено, що встановлена система принципів і методів управління капіталом передбачає: розробку загальної стратегії управління капіталом; чітке формулювання цілей та завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у майбутньому; вдосконалення методології визначення та аналізу ефективності використання власного капіталу, боргу та

позикового капіталу; пошук шляхів оптимізації процесу управління капіталом;

- встановлено, що питому вагу найбільшу у структурі продукції товарної ПП «Мир» посідає соняшник у 2019 році питома вага соняшника в структурі продукції товарної складала 5641,5 тис. грн. На протязі досліджуваного періоду вартість продукції рослинництва переважає над вартістю продукції тваринництва.;

- визначено, що структура капіталу власного ПП «Мир» формувалася з прибутку нерозподіленого, капіталу резервного і додаткового. На протязі періоду досліджуваного прослідковується тенденція до збільшення загальної суми капіталу власного, таке збільшення відбулося за рахунок прибутку нерозподіленого, так як сума капіталу резервного і додаткового була незмінною на протязі періоду досліджуваного. Сума капіталу резервного складала 1738 тис. грн., сума капіталу додаткового 217 тис. грн.;

- доведено, що співвідношення дебіторської короткострокової та кредиторської заборгованості говорить про вплив кредиторської і заборгованості дебіторської на стан платоспроможності підприємства. Ідеальним значенням досліджуваного показника є одиниця. В ПП «Мир» даний показник у 2015 році мав значення 1,54 і на протязі досліджуваного періоду мав стрімку тенденцію до зниження. У 2019 році в порівнянні з 2015 роком співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості зменшилось на 1,46.;

- запропоноване моделювання економіко-математичне ефективності застосування капіталу власного ПП «Мир» говорить про те, що залежність між покриття коефіцієнтом та незалежності фінансової коефіцієнтом а також коефіцієнтом капіталу оборотності є стійкою, описується вагомою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,96). Варіація покриття коефіцієнта на 96% зумовлена варіацією факторів включених. Залежність коефіцієнта рентабельності капіталу власного від покриття коефіцієнта і рентабельності продажу коефіцієнта характеризується не великою щільністю (коефіцієнт

множинний кореляції рівний 0,53). Варіація рентабельності коефіцієнта зумовлена варіацією факторів на 53 % ;

- доведено, що дієвим методом оптимізації структури капіталу виступає оптимізація за критерієм рівня максимального рентабельності фінансової. Даний метод простий у використанні і цінний у практиці поточного управління капіталом суб'єкта господарюючого.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані заходи і методичні підходи дають змогу покращити управління фінансуванням ПП «Мир» за рахунок власного капіталу. Прикладне значення розроблених рекомендацій підтверджується впровадженням, яке використане у практичній діяльності ПП «Мир».

Публікації. За результатами проведеного дослідження в фаховому науковому виданні із економіки опубліковано 1 наукову працю, загальним обсягом 0,56 друкованого аркуша.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.

1.1. Економічна сутність та роль капіталу в забезпеченні діяльності сільськогосподарського підприємства

Перехід України до нових відносин економічних, підвищення незалежності та розвиток підприємств різних форм власності, вихід на міжнародні ринки, подолання кризових ситуацій кардинально змінили умови функціонування суб'єктів господарювання. Це призвело до проблем із забезпеченням стабільності та стійкості сільськогосподарських підприємств. Основою стійкого зростання та фінансової стабільності кожної організації є капітал власний.

На думку Івченко Л.В.: «генезис поняття власний капітал є досить тривалим та продуктивним. При його дослідженні слід мати на увазі, що власний капітал є частиною всього капіталу підприємства, в значній мірі забезпечуючи виробничо-господарські процеси його діяльності, на відміну від позикового, який розглядається в основному як додаткове джерело капіталу для розширення масштабів такої діяльності. Питання про природу власного капіталу завжди вважалися найбільш складними, тому воно перебувало в полі зору представників різних напрямків і шкіл в економічній теорії. В залежності від рівня економічного розвитку суспільства, науковці по-різному трактували поняття власний капітал» [23, с. 56].

Шевчук Н. вважає, що «власний капітал – це власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними на підприємстві з оподаткованого прибутку» [71, с. 39].

Бобяк А.П. також зазначає, що «власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності і використовуються ним для формування його активів» [6].

На думку Малярець М.Л.: «власний капітал підприємства складається з вкладеного капіталу незалежно від джерел його отримання та накопичуваного прибутку» [41, с. 154].

Голов С.Ф., Єфименко В.І. вважають, що: «власний капітал корпорації формується акціями, тобто коштами інвесторів (власників) в обмін на реалізовані їм акції» [17, с. 472].

Чебанова Н.В., Василенко Ю.А. дають визначення наступне: «власний капітал – це власні джерела фінансування підприємства, які без зазначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками), або суми реінвестованого чистого прибутку, нагромаджені протягом строку існування підприємства, а також дарчий капітал» [69, с. 387].

Варто звернути увагу на внесок Сопко В.В. у теоретичні основи категорії «власний капітал», яка запропонувала у своїй монографії: «виділити три підходи до визначення поняття власний капітал, а саме: бухгалтерський підхід, правовий та економічний» [61, с. 247].

Ми вважаємо, що кожен із зазначених вище поглядів на економічну думку не можна назвати правильним чи неправильним, оскільки кожен дослідник адаптував значення поняття капіталу для вирішення певної проблеми чи проблеми в різних економічних умовах та періодах часу. Однак розмаїття поглядів і відсутність точного і однозначного визначення поняття «власний капітал» у науковій сучасній літературі призводить до проблем у бухгалтерському обліку та звітності. Залежно від змісту, вкладеного в цей показник, змінюватиметься формування управлінських рішень власниками та менеджерами, а також думки експертів та аналітиків.

Ми впевнені, що правильність та доцільність прийняття управлінських та інвестиційних рішень залежать від єдиного тлумачення категорії власного капіталу. Тому узагальнення та уточнення цієї категорії є важливим завданням при адаптації сучасної економіки до ринкових відносин та вирішенні зазначених вище проблем.

Проте з метою того, щоб визначене нами поняття «капітал власний»

відповідало всім критеріям визначеним важливо проаналізувати його структурні складові. Ми погоджуємося з Базилевичем В.Д., який відмічає, що: «структура капіталу є тим фактором, який безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства його ліквідності, платоспроможності та рентабельності діяльності» [2, с. 521].

Доцільно класифікацію капіталу здійснювати за наступними напрямками:

- за формою власності (державний, колективний, приватний).
- за власності правом (власний та позичений).
- за формою організаційно-правовою (акціонерний, індивідуальний, правовий).
- за терміном застосування (довготерміновий, короткотерміновий).
- за походженням (вітчизняний і іноземний).
- за формою розміщення у активах підприємства (основний, оборотний).

Бруннер В.А., Бабенко І.П. капітал класифікують: «за організаційно – правовою формою на складовий, пайовий, акціонерний та основний» [8, с. 121].

Велику кількість ознак класифікаційних розподілу капіталу було застосовано Бланком І.А. Проте він, як і більшість науковців інших класифікують капітал враховуючи його загальну вартість, котрий генерується із власного і залученого.

Відповідно до положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та плану рахунків капітал власний: «складається з статутного (пайового) капіталу, вилученого капіталу, додаткового капіталу, резервного капіталу і нерозподіленого прибутку (непокритого збитку)» [45].

Тлумачення терміна капітал власний, які надаються вченими різними, відрізняються не дуже суттєво. Трактуювання сутності поняття капітал власний у обліку бухгалтерському значною мірою відрізняється від

трактування останнього в інших науках економічних. Саме тому доцільно виділити три підходи стосовно визначення суті капіталу власного (рис. 1.1).

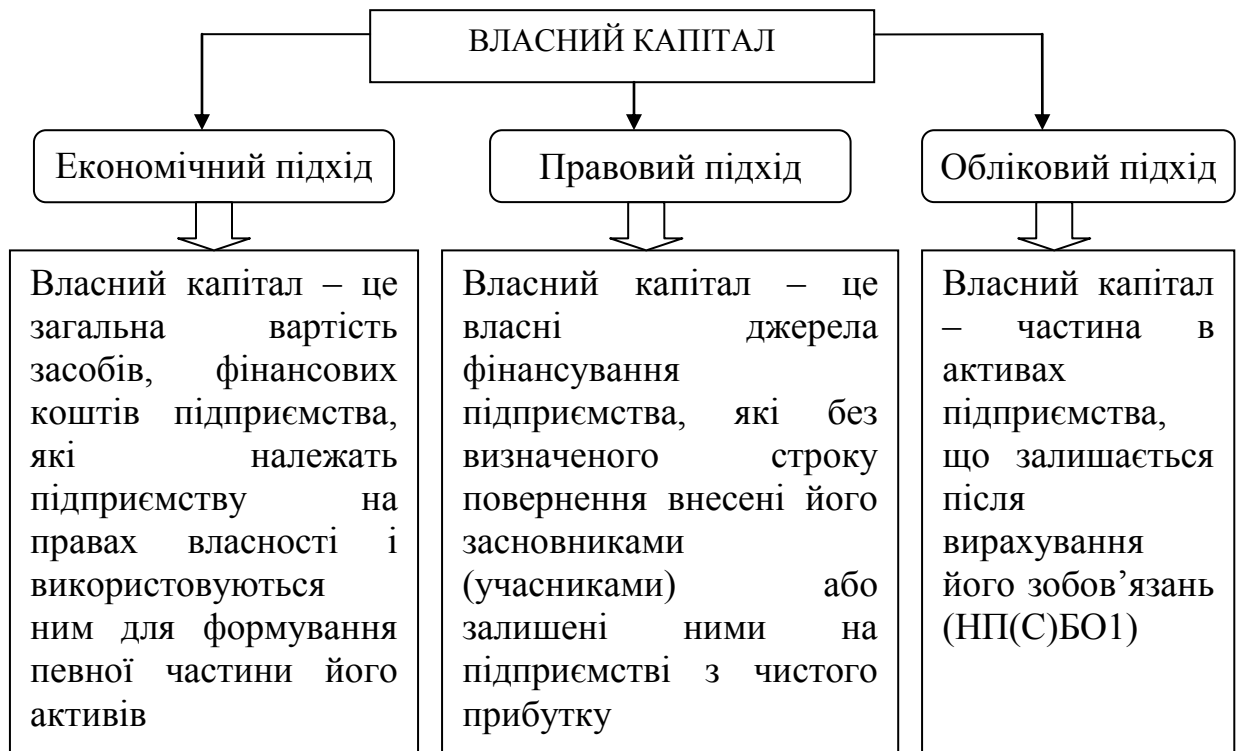


Рис. 1.1. Підходи до визначення власного капіталу.

Аналізуючи рисунок 1.1., наголосимо, що представлені тлумачення поняття капітал власний відрізняються принципово. Для економічних наук капітал власний – це ресурси фінансові, котрі вкладаються в частину активів, представлені в пасиві балансу підприємства. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

1.2. Структура та ключові ознаки капіталу сільськогосподарського підприємства

Враховуючи економічний та юридичний зміст капіталу власного і з метою більш чіткого розмежування його складових окремих, визначення капіталу власного доцільно згенерувати таким чином: капітал власний - це сума капіталу власного, одержана внаслідок його діяльності або від власників

(учасників) у форму внесків, акції придбані, паї тощо або залишені у підприємстві безкоштовно.

За твердженням Крамаренко Г.О.: «власний капітал засновників поділяється на дві частини: реєстрований і незареєстрований. Перша – це статутний або пайовий капітал, друга – додатковий, резервний (страховий) капітал та нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Але вклади виконують незрівнянно більше функцій і мають значно глибший зміст, аніж просте внесення додаткових коштів (майна), зокрема й таких, що залишилися в складі власного капіталу як нерозподілений прибуток. Додатковий внесок – це частка засновника в інших формах власного капіталу підприємства – резервному (страховому) чи нерозподіленому прибутку (непокритому збитку). Такий вклад виконує лише першу функцію – інвестування. Формування статутного капіталу за рахунок вкладів засновників – обов’язковий елемент установчих документів підприємства. Сума статутного (пайового) капіталу підлягає обов’язковій реєстрації в державному реєстрі господарських одиниць» [35, с. 354].

Управління капіталом власним переплітається не лише із забезпеченням використання ефективного уже нагромадженої його частини, але і з формуванням фінансових ресурсів власних, які забезпечують в майбутньому розвиток підприємства. Власні ресурси фінансові генеруються за певними джерелами (рис. 1.2).

Мних Є.В. зазначає: «у складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Він формує переважну частину його власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, а відповідно – і ріст ринкової вартості підприємства. У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце належить залученню підприємством додаткового пайового (шляхом додаткових внесків у зареєстрований (пайовий) капітал) або акціонерного (шляхом додаткової емісії та реалізації акцій) капіталу» [42, с. 214].



Рис. 1.2. Джерела формування власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємства.

Для стейкхолдерів капітал власний є індикатором відповідальності та стабільної діяльності підприємства. Чим більший капітал власний та менша заборгованість кредиторська, тим кращі відношення у підприємства із різними юридичними та фізичними особами. Капітал зареєстрований призначений здійснювати облік і систематизацію інформації відносно стану та руху статутного і іншого капіталу зареєстрованого, капіталу пайового підприємства відповідно до законодавства та документів установчих, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого капіталу статутного.

Проблематика управління капіталом власним полягає також у тому, що в процесі поточної діяльності відбуваються постійні зміни, пов'язані зі збільшенням або зменшенням як його загальної вартості, так і окремих компонентів.

Ключовими критеріями оптимізації капіталу структури є достатній рівень доходності та ризику у функціонуванні підприємства; зменшення

вартості капіталу середньозваженої підприємства; максимізація вартості ринкової підприємства.

Семенов Г.А. акцентує увагу на тому, що: «для ефективного формування і використання власного капіталу підприємства, а також формування ефективної системи управління до підсистем також можна віднести:

1. Оцінку реальної ринкової вартості підприємства та дієвості його фінансово-господарської діяльності. Реальну вартість не завжди можна визначити кількісно, зокрема, за інших рівних умов вартість компанії, що є відомим трендом, є вищою, а отже, вищою буде і вартість її майна. Тому оцінка реальної ринкової вартості власного капіталу підприємства є першим кроком до ефективного управління ним.

2. Визначення оптимальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства. З огляду на функціональне призначення власного капіталу, на мікрорівні можна виокремити такі його позитивні риси, як: – простота залучення використання; – вища доходність та здатність генерувати прибуток; – підвищення конкурентостійкості підприємства» [59, с. 165].

Однак можуть бути негативні риси, коли компанія використовує лише власний капітал: - розмір власного капіталу обмежений, тому підприємство може втратити можливість розширення та збільшення прибутковості за рахунок запозичень через ефект фінансового важеля; - часто власний капітал, залучений із зовнішніх джерел, має вищу вартість порівняно з позиковим капіталом.

А отже варто наголосити, що одним з ключових питань в процесі управління капіталом власним виступає пояснення його структури оптимальної. І.О. Бланк зазначає, що: «оптимальна структура капіталу – це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість» [4, с. 189].

3. Створення концепції ефективної збереження капіталу власного, зважаючи на динамічність середовища зовнішнього і збільшення конкуренції на ринку, переважно за ключову мету підприємства виставляють збільшення капіталу власного, проте це не вірно. Ключовою метою є його збереження та збільшення, що в перспективі спонукатиме до стійкості фінансової підприємства на ринку. Одним із показників збереження капіталу власного є показник «чисті активи», який визначається як різниця між активами підприємства та обсягом зобов'язань його.

Постійне вдосконалення системи управління капіталом - це політика, яка мотивує, пов'язує працівників, які беруть участь в управлінні капіталом, і надає їм можливість знаходити шляхи підвищення ефективності роботи такої системи на постійній основі. Тому для вдосконалення системи управління необхідно контролювати систему управління власним капіталом.

Контроль динаміки управлінської системи капіталом власним – є процес безперервного збору інформації стосовно параметрів управління капіталом власним, котра може бути застосована з метою покращення процесу ухвалення рішення, ще також у вигляді зворотного зв'язку із ціллю дієвого управління капіталом власним. Він здійснює наступні функції:

- охарактеризовує стан критичних чи явищ змінних середовища навколишнього, відносно котрих буде розроблений план дій на перспективу;
- забезпечує зв'язок зворотний відносно успіхів попередніх та невдач системи певної управління капіталом;
- зазначає відповідності показникам ефективності» [51, с. 36].

На думку Харченко Н.В.: «збереження власного капіталу є одним з основних показників якості фінансового управління підприємством. Необхідність забезпечення власного капіталу на визначеному рівні відображена у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку у вигляді концепції збереження власного капіталу, що орієнтована на забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства. Одним із показників збереження власного капіталу є «чисті активи», який визначається як різниця

між активами підприємства та обсягом його зобов'язань. Для реалізації своїх функцій власники капіталу використовують виробничі фактори, які можна поділяти на такі групи: трудові фактори, основний капітал, оборотний капітал, природні фактори, інформаційні фактори» [64, с. 274].

Фактори виробництва можна розглядати як джерело доходу (прибутку) або задоволення потреб. Для цього використовується поняття капіталу. У широкому розумінні капітал - це все, що може приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів та послуг. Підприємці, купуючи товари на ринку - засоби виробництва та праці, поєднують їх у процесі праці і після реалізації вироблених товарів (товарів чи послуг) отримують більшу вартість, ніж була висунута ними.

Авансований капітал (від франц. *avancer* – виплачувати наперед) – це грошова сума (грошовий капітал) призначена для придбання засобів виробництва і найму робочої сили, які у майбутньому можуть забезпечити прибуток. Авансований капітал є своєрідним авансом, вкладеним у капітал, звідки й походить його назва.

Сукупність передових органічно взаємопов'язаних ресурсів, взятих на всіх етапах їх циклу, що забезпечують функціонування підприємства у всіх сферах його діяльності, називається авансованим капіталом підприємства. Авансовий капітал підприємства відображається у формі №1 «Баланс» і представлений необоротними активами, оборотними активами та попередньо оплаченими витратами. Структура авансованого капіталу - це склад і відсоток його активів у балансі.

Харчук С.А. зазначає, що: «джерела формування авансованого капіталу: власні кошти підприємства, кредити банку, кошти за рахунок випуску власних облігацій, можуть бути пайові внески засновників підприємства, грошові кошти пожертвування, благодійні та спонсорські внески, акціонерний капітал інших юридичних і фізичних осіб, кошти отримані за рахунок оренди землі, техніки, поголів'я продуктивних тварин та багаторічних культурних насаджень та ін. За належністю на правах власності

розрізняють власний і позичковий капітал. Під власним капіталом розуміють частину авансованого капіталу, що сформована за рахунок власних джерел і кількісно визначається як різниця між його активами і зобов'язаннями (позичковим капіталом). Власний капітал формується переважно за рахунок нерозподіленого прибутку, тобто валового прибутку за вирахуванням сплачених податків, відсотків за кредит та дивідендів. Він включає статутний, пайовий та резервний фонди. Позичковий (залучений) капітал формується на тимчасовій основі у вигляді довгострокової або (та) короткострокової позики у формі банківського кредиту та інше на умовах повернення і плати у формі процента» [65, с. 111].

Засоби виробництва та праці в економічній теорії називаються відповідно основним та змінним капіталом. У свою чергу, основний капітал з урахуванням цілеспрямованого використання та характеру циклу поділяється на основний та оборотний.

Шкурка К.В. надає таке визначення: «основний капітал (необоротні активи) – це частина постійного капіталу, яка складається з вартості засобів праці та обертається протягом кількох періодів виробництва. Він переносить свою вартість частинами на вартість готового продукту. Конкретними формами основного капіталу на підприємстві є основні засоби, нематеріальні активи, фінансові інвестиції. Оборотний капітал – це та частина постійного капіталу яка витрачається на придбання на ринку предметів праці (сировини, матеріалів, комплектуючих виробів) та оплату праці робочої сили і використовується в одному виробничому циклі» [73].

В сільському господарстві виробництво базується на органічній єдності таких факторів, як земля, трудові ресурси, засоби та предмети праці. Засоби праці - сукупність речей, за допомогою яких людина діє і впливає на предмети праці у процесі виробництва. Сюди входять інструменти (машини та обладнання, транспортні засоби та інструменти, пристрої, двигуни тощо), промислові споруди та споруди, продуктивна худоба, багаторічні рослини, дороги, лінії електропередач, мости, канали та ін. Засоби праці безпосередньо

не створюють маси продуктів, у процесі виробництва зберігають природний вигляд і діють протягом багатьох циклів.

Цаал-Цалко Ю.С. стверджує: «предмети праці – це природна речовина на яку людина спрямовує свою діяльність у процесі праці з метою пристосування її для особистого або виробничого споживання. В процесі виробництва вони повністю споживаються і формують масу готової продукції. Основними предметами праці в аграрних підприємствах є насіння, добрива, корми, пальне, медикаменти, молодняк тварин, тощо. Засоби і предмети праці в сукупності становлять засоби виробництва. Засоби виробництва підприємства виражені в грошовій формі, становлять його виробничі фонди. Виробничі фонди як економічна категорія відображають виробничі відносини з використання засобів виробництва в підприємстві. Виробничі фонди підприємства залежно від економічного значення в процесі виробництва, характеру обороту і способу перенесення вартості на створюваний продукт поділяються на основні і оборотні» [67, с. 159].

Воробйов Ю.М. надає наступну характеристику: «основні виробничі фонди (основний капітал) – це засоби виробництва, які протягом тривалого часу беруть участь у процесі виробництва, зберігають натурально-речову форму і поступово, частинами переносять свою вартість на створюваний продукт. Оборотні виробничі фонди – це засоби виробництва, які повністю споживаються протягом одного виробничого циклу, втрачають натурально речову форму і повністю переносить свою вартість на створюваний продукт. Продуктивні фонди підприємств, обслуговуючи процес виробництва, здійснюють оборот і проходять стадії виробництва і обігу. В зв'язку з цим, крім основних і оборотних виробничих фондів, є також фонди обігу. Фонди обігу включають готову до реалізації продукції, кошти на поточних рахунках, кошти в розрахунках та інші активи. У сукупності оборотні фонди і фонди обігу становлять оборотні засоби сільськогосподарських підприємств» [15, с. 297].

Таким чином, виробничі фонди підприємств (виробничі фонди і

оборотні кошти) - це сукупність матеріальних і грошових ресурсів, що обслуговують процес виробництва і обігу. При цьому виробничі фонди функціонують безпосередньо у сфері створення матеріальних благ, а оборотні кошти - у сфері продажу та платежів.

1.3. Особливості формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств.

Ключовим елементом господарства національного країни є господарство сільське. Україна має всі важливі природно-кліматичні умови і вигідне економіко-географічне розташування для розвитку даної галузі.

Специфіка процесу технологічного, значний цикл операційний сезонність, спонукають до необхідності існування певної системи фінансування на підприємствах сільськогосподарських. Першочергові заходи, продукції виробництво, збереження врожаю зібраного, продаж вимагають постійного забезпечення фінансового. В результаті цього галузеві підприємства звертаються до банків, кредитних небанківських установ, інвесторів, приєднуються до кооперації сільськогосподарської, виходять на ринки міжнародні фінансові.

Останніми роками Україна переживає важкі кризові часи. Політична нестабільність та військові дії на сході країни супроводжуються складною економічною ситуацією, що збільшує витрати на формування власного та позикового капіталу, зокрема для сільськогосподарських підприємств.

Капітал підприємств сільськогосподарських є важливим елементом ресурсного потенціалу, котрий приймає участь у створенні вартості споживчої у вигляді товарів конкретних і продукції вартості. Розвиток господарства сільського певною мірою залежний від стану бази матеріально-технічної, головною основою якої виступає капітал, його склад якісний і співвідношення раціональне.

Аграрному сектору економіки притаманні специфічні галузеві

особливості, які мають вплив на формування і використання потенціалу ресурсного підприємств сільськогосподарських (рис. 1.3).



Рис. 1.3. Специфічні галузеві особливості агропромислового виробництва та їхній вплив на формування і використання фінансових ресурсів.

Пономарьов Д.Є. вважає, що: «крім наведених специфічних ознак сільськогосподарського виробництва варто відзначити також порівняно нижчу, ніж в інших галузях економіки, фондозабезпеченість виробництва та набагато нижчий рівень оплати праці. Сільськогосподарські підприємства сьогодні потребують особливого механізму формування фінансових ресурсів, ураховуючи галузеву специфіку агропромислового виробництва. Ефективне управління капіталом як основна складова системи управління, здатне забезпечити одержання і закріплення позитивних результатів господарської діяльності вітчизняних підприємств. Проте результативність їхньої роботи значно залежить від глибини застосування аналізу для пошуку оптимальних

управлінських рішень. Управління капіталом здійснюють через систему принципів і методів розробки управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання» [55, с. 54].

Кучменко В.О. в свою чергу вважає, що: «дослідження показника вартості капіталу є важливим для обґрунтування управлінських рішень щодо складу і структури капіталу та визначення перспектив подальшого розвитку підприємства сільського господарства в конкурентному середовищі. Вартість капіталу підприємства характеризується показником середньозваженої вартості капіталу (weighted average cost of capital – WACC):

$$WACC = \sum_{i=1}^n B_i \times PB_i \quad (1.1)$$

де WACC – середньозважена вартість капіталу;

B_i – вартість окремого елемента капіталу;

PB_i – питома вага окремого елемента капіталу в структурі капіталу.

Під елементами капіталу розуміються чисті активи та борги підприємства. Якщо вартістю позичкового капіталу є витрати на його залучення та використання, зокрема відсотки за кредит, то втратами на власний капітал вважаються дивіденди, що вимагаються власниками. Хоча в сучасних дослідженнях вартість власного капіталу розраховують на основі моделі CAPM» [37, с. 233].

Вчені додають фактор ризику до країни, в якій здійснюється інвестиція. Ризик країни визначається ними або на основі свопів кредитного дефолту, або кредитного рейтингу країни, ризику переказу грошей між країнами.

Також Кучменко В.О. зазначає, що: «показник WACC використовується для оцінки:

– ефективності фінансово-господарської діяльності (WACC порівнюють з економічною рентабельністю активів);

– ефективності інвестиційних проектів (під час визначення величини чистої приведеної вартості NPV показник WACC використовується як ставка

дисконтування);

– ефективності угод злиття та поглинання (WACC об'єднаної компанії порівнюють із сумою WACC усіх компаній до об'єднання);

– оцінки вартості бізнесу (WACC використовується як ставка дисконтування під час визначення вартості компанії та економічного прибутку);

– визначення мінімально необхідного рівня рентабельності активів (ROA), розрахованого на основі ціни запозиченого капіталу та бажаного рівня рентабельності власного капіталу (ROE)» [37, с. 235].

Визначення капіталу вартості підприємств сільськогосподарських актуальне із огляду на вихід вітчизняних підприємств на міжнародні ринки фінансові.

Крірсанова Т.О. наголошує на тому, що: «обов'язковою умовою провадження господарської діяльності підприємств є нагромадження основного та оборотного капіталів. Вартість основного капіталу, яка представлена у вигляді авансованого капіталу в засоби праці, переноситься частинами на новостворений продукт у вигляді зносу протягом декількох виробничих циклів. Натомість, вартість оборотного капіталу, втілюючись у виробничих запасах, заробітній платі працівників, грошах, авансується підприємствами для здійснення кожного нового операційного циклу. З погляду управління капіталом на рівні підприємства капітал розглядається як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та оптимізації обороту його коштів. Доцільність застосування такого трактування зумовлюється тим, що процес створення, нагромадження і використання капіталу неможливий без участі грошей і, отже, у науковій літературі капітал розглядається як специфічна форма фінансових ресурсів, задіяних у забезпеченні фінансово-господарської діяльності підприємства» [32, с. 59].

Зауважимо, най детальніше пояснюється значення капіталу із погляду менеджменту фінансового котрий надає наступне трактування капітал

підприємства визначає вартість загальну коштів у матеріальній, грошовій і нематеріальній формах, вкладених у генерацію активів його.

Капітал підприємств сільськогосподарських виступає важливою частиною потенціалу ресурсного, який приймає участь у створенні споживчої вартості у вигляді товарів конкретних і вартості продукції. Розвиток господарства сільського значною мірою залежить від стану бази матеріально-технічної, основною ланкою якого є капітал, його якість та раціональне співвідношення. Економічне значення капіталу полягає в тому, що він є основою для розвитку продуктивних сил господарства сільського, забезпечуючи рівень відповідний і темпи збільшення виробництва і підвищення праці продуктивності. Процес формування і застосування капіталу підприємств сільськогосподарських вимагає дотримання ключових принципів (додаток А).

При формуванні структури та розміру капіталу, необхідного для виробничо-господарської діяльності, доцільно визначити основні зовнішні та внутрішні фактори впливу, що визначають динаміку залучення та використання капіталу сільськогосподарськими підприємствами. Сукупність факторів можна згрупувати у три групи: фінансово-економічні; організаційно-правові та інноваційні та управлінські (табл. 1.1). Врахування цих факторів забезпечить умови для управління процесом формування, розподілу та використання капіталу з метою поступового забезпечення капіталізації сільськогосподарських підприємств.

Кадацька А.А. наголошує на тому, що: «в аграрній науці за останні роки широкого вжитку набуло поняття капіталізації сільського господарства. В економічній літературі подане вичерпне тлумачення означеного поняття як процесу нагромадження капіталу сільськогосподарського підприємства з метою підвищення її продуктивності шляхом капіталізації власних доходів сільськогосподарських товаровиробників; залучення ними банківських кредитів та використання фінансового лізингу; вливання капіталу з інших сфер економіки; залучення прямих іноземних інвестицій, а також руху

капіталу в середині галузі від менш ефективних власників до більш ефективних» [26, с. 97].

Таблиця 1.1

Фактори впливу на обсяг та структуру капіталу сільськогосподарських підприємств

Фактори зовнішнього середовища	Фактори внутрішнього середовища
Фінансово-економічні	
1) політика держави відносно сектору аграрного економіки; 2) тенденції макроекономічні стану економічного в державі; 3) привабливість інвестиційна сфери аграрної; 4) кон'юнктура внутрішнього і зовнішнього ринків продукції сільськогосподарської; 5) доступності ступінь аграріїв до джерел фінансування зовнішніх	1) динаміка капіталу структури на підприємстві; 2) розмір головного і капіталу оборотного на підприємстві; 3) співвідношення попиту і пропозиції на ринку продукції сільськогосподарської; 4) політика цінова підприємства на ринку продукції сільськогосподарської; 5) ризики, пов'язані із виробництвом і продажем продукції сільськогосподарської
Організаційно-правові	
1) рівень нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств сільськогосподарських; 2) умови залучення капіталу на фінансовому ринку аграріями; 3) наявність субсидій державних для сектору аграрного; 4) розвиток інфраструктури ринку аграрного; 5) досягнення стандартів ЄС відносно організації і дотримання стандартів ЄС щодо організації і управління процесом виробництва і продажу продукції аграрної	1) політика формування капіталу власного підприємства; 2) вартість залучення джерел зовнішніх капіталу фінансування форми і методи 3) оптимізація обсягу і структури капіталу; 4) механізм розподілу капіталу за виробничо-господарської діяльності напрямками на підприємстві; 5) умови забезпечення діяльності капіталізації
Інноваційно-управлінські	
1) рівень і якість впливу інститутів державних на сферу аграрну економіки національної; 2) рівень розвитку соціально-економічного територій сільських; 3) рівень кооперації між фінансовим і капіталом промисловим в сфері аграрній	1) якість управління капіталом власним і залученим; 2) рівень застосування технологій інноваційних в галузі управління капіталом на підприємстві; 3) резерви до збільшення розміру капіталу власного

Шевчук Н. наголошує на тому, що: «рівень капіталізації галузі визначається рівнем накопичення капіталу і може бути визначений кількісно за його концентрацією на 100 га орної землі (посівна площа) або на одного зайнятого в сільському господарстві тощо. Інтенсивність процесів капіталізації сільського господарства безпосередньо залежить від їх ефективності, тобто від позитивного результату, отриманого власниками капіталу, генерованого інвестиціями. Усі методи оцінки ефективності інвестицій засновані на порівнянні результатів інвестиційної діяльності (доходів, роялті, відсотків тощо) та вартості грошей, завдяки яким ці результати досягаються. Тому існує необхідність у створенні сприятливих умов та інвестиційної привабливості для залучення капітальних вкладень в аграрний сектор економіки»[71, с.40].

За твердженням Вівчар О. робимо висновок, що: «капітал як економічна категорія та основа функціонування підприємств, починаючи від їх створення і до подальшого розвитку, у процесі свого функціонування забезпечує інтереси власників, держави та персоналу. Тому метою формування капіталу підприємств є придбання найбільш потрібних активів та оптимізація структури капіталу з урахуванням галузевих особливостей. Крім того, система формування капіталу повинна орієнтуватися на максимальну капіталізацію власних доходів та більш повне залучення капіталу зі зовнішніх джерел. При цьому потрібно враховувати складнощі із залученням позичкового капіталу. Управління процесом капіталізації аграрних підприємств є однією з основних ланок системи фінансового менеджменту. Про актуальність такого управління свідчить активний розвиток його теоретичного базису та багатовекторні форми його практичного втілення. У результаті дослідження обґрунтовано, що формування капіталу сільськогосподарських підприємств відбувається за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел» [13, с. 147].

Рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами залежить від низки чинників, які наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Фактори, які впливають на рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами

Фактори, впливу на збільшення рівня забезпеченості	Фактори впливу на зменшення рівня забезпеченості
Продаж активів необоротних	Погашення кредитів короткострокових
Збільшення заборгованості дебіторської	Грошові виплати
Збільшення запасів ліквідних продукції готової та товарів	Скорочення заборгованості дебіторської
Надання позик	Податки на дохід від активів дооцінки
Збільшення виручки обсягів	Повернення позик наданих
Збільшення фінансових інвестицій короткострокових	Збільшення безнадійної заборгованості дебіторської та сумнівного боргу
Збільшення коштів на рахунках розрахункових та депозитних	Інфляційні процеси

Традиційно вважається, що сільськогосподарські підприємства повинні бути об'єктом державної підтримки,

- по-перше, за особливостями їх діяльності (сезонність виробництва, виробничі ризики, пов'язані із природними умовами господарювання, неврожай, посуха, хвороби рослин та тварин);

- по-друге, через те, що сільськогосподарські підприємства забезпечують продовольчу безпеку держави.

В Україні через постійну нестачу бюджетних коштів обсяги та види державної підтримки підприємств сільськогосподарських завжди були недостатніми, але за останні роки вони майже зійшли нанівець.

Куровська Н.О. вважає, що: «функціонуючи в ринковому середовищі, сільськогосподарські підприємства повинні самі здійснювати ефективне управління власним та позиковим капіталом: прагнути до збільшення доходів та оптимізації витрат виробництва, відкривати нові, в тому числі і закордонні ринки збуту, залучати додаткові кошти за рахунок емісії акцій або внесків засновників, проводити, за необхідності, дооцінку необоротних активів,

використовувати форвардні контракти, що дозволить мати гарантованих покупців та визначати вигідні ціни, правильно управляти кредитними ресурсами, кредиторською та дебіторською заборгованістю, прагнути до досягнення прибутковості не тільки операційної, але й інвестиційної та фінансової діяльності. Ефективне використання власних та позикових джерел фінансування створюватиме ефект фінансового левериджу, що в підсумку сприятиме збільшенню прибутку та рентабельності власного капіталу аграрних підприємств, покращенню їхньої фінансової стійкості» [36, с. 172].

Управління діловим капіталом тісно пов'язане з управлінськими рішеннями, оскільки його розмір та динаміка є важливими критеріями для визначення їх оптимальності. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності - від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. Управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності.

Стабільні позитивні зміни в діяльності сільськогосподарських підприємств неможливі без загального поліпшення фінансово-економічної ситуації в Україні, запровадження ефективного податкового та цінового регулювання, вдосконалення системи державних закупівель.

Висновки до розділу 1.

1. Ефективність підприємства залежить від розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Таким чином, компанії повинні чітко визначити цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, формування резервного капіталу, формування та використання додаткового капіталу, метод реінвестування в корпоративні права, порядок оподаткування операцій, пов'язаних із збільшенням (зменшенням) статутний капітал тощо.

2. Основними передумовами, що визначають вартість капіталу сільськогосподарських підприємств України на цьому етапі, є: економічна та політична нестабільність в країні, військові дії на окупованих територіях,

низький рівень інноваційного розвитку галузі, негативні зміни в структурі пасивів, збільшення поточних зобов'язань.

3. Встановлена система принципів і методів управління капіталом передбачає: розробку загальної стратегії управління капіталом; чітке формулювання цілей та завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у майбутньому; вдосконалення методології визначення та аналізу ефективності використання власного капіталу, боргу та позикового капіталу; пошук шляхів оптимізації процесу управління капіталом, а також їх аналіз та реалізація; розробка методів оперативного управління високоліквідними оборотними активами; орієнтація на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом та оптимізацію структури капіталу.

4. Управління діловим капіталом тісно пов'язане з управлінськими рішеннями, оскільки його розмір та динаміка є важливими критеріями для визначення їх оптимальності. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності - від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. Управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ВАРТОСТІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПП «МИР»

2.1. Організаційно-економічна характеристика

Приватне підприємство «Мир» засноване 26 вересня 2000 р. Засновником приватного підприємства виступає фізична особа Нор Вікторія Антонівна. Місце розташування підприємства: Україна, 51150, Дніпропетровська обл., Магдалинівський р-н, село Поливанівка, вулиця Центральна, будинок 56.

Джерелом формування майна підприємства є грошові та майнові внески учасників; доходи від реалізації продукції, послуг, і інших видів господарської діяльності; доходи від цінних паперів; кредити банків, та інше.

Головна мета створення приватного підприємства «Мир», – отримання прибутку шляхом найбільш повного задоволення потреб громадян, підприємств у товарах та послугах, які надає підприємство.

Ключовими видами діяльності підприємства є 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний).

Географічне розташування підприємства було обрано таким, що відповідає вимогам для здійснення сільськогосподарського виробництва.

Компанія має незалежний баланс, розрахунковий, валютний та інші банківські рахунки, які затверджуються та реєструються в Торгово-промисловій палаті, печаткою із своїм найменуванням. Це незалежний суб'єкт господарювання з правами та обов'язками юридичної особи, має право займатися господарською діяльністю, виходячи з цілей та завдань, укладати договори, нести відповідальність згідно зі своїми обов'язками.

Приватне підприємство «Мир» працює на принципах повного економічного розрахунку, самофінансування та самозайнятості, забезпечує соціальний розвиток та стимулювання працівників за рахунок накопичених

коштів, несе повну відповідальність за результати власної господарської діяльності та виконання зобов'язань перед постачальниками та споживачами, бюджет, банки та трудовий колектив відповідно до чинного законодавства.

Оскільки земля є основою для здійснення сільськогосподарської діяльності в таблиці 2.1. проаналізуємо склад земельних угідь

Таблиця 2.1

Склад та структура земельних угідь ПП «Мир»

Показник	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2019 р. у % до 2015 р.
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальна площа земельна	1157	100	1157	100	1157	100	1157	100	1157	100	100
Площа ріллі	1157		1157		1157		1157		1157		100
Рівень розораності землі, %	100	x	100	x	100	x	100	x	100	x	100
Приходить ся на 1 робітника : -с-г угідь	2,68	x	2,68	x	2,59	x	2,51	x	2,16	x	80,65
- ріллі	2,68	x	2,68	x	2,59	x	2,51	x	2,16	x	80,65

Аналізуючи таблицю 2.1. зауважимо, що загальна земельна площа на протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років не змінювалась і налічувала 1157 га. Рівень розораності землі 100 %, що свідчить про те, що підприємство повністю використовує наявні земельні ресурси у виробничій діяльності. За рахунок того, що на протязі п'яти років коливалася середня кількість працівників можливо прослідкувати динамку частки сільськогосподарських угідь та ріллі, що припадають на одного працівника. В динаміці даний показник мав від'ємну тенденцію за рахунок зменшення кількості працюючих.

Досліджуючи показники ключові діяльності підприємства сільськогосподарського важливим етапом є дослідження структури продукції товарної підприємства оскільки переважну частину виробленої продукції, а іноді і всю становить товарна продукція. Склад і структура товарної продукції ПП «Мир» представлений в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад і структура товарної продукції ПП «Мир»

Вид продукції	2015 р.		2016р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	727,4	16,2	468,4	5,9	523,7	4,4	309,2	2,8	176,1	1,4
Кукурудза на зерно	470,3	10,4	176,1	2,2	3552,7	30,1	2867,7	26,0	3888	31,3
Ячмінь ярий	233,2	5,2	377,7	4,7	361,1	3,1	255	2,3	437,4	3,5
Соняшник	1462,3	32,5	5219,7	65,3	4418,9	37,5	5405,1	49,0	5641,5	45,5
Всього по рослинництву	2893,2	64,2	6241,9	78,1	8856,4	75,1	8837	80,1	10143	81,7
ВРХ	328,7	7,3	189,2	2,4	300,6	2,5	222,9	2,0	148,4	1,2
Вівці	56,9	1,3	19,4	0,2	9,5	0,1	6,7	0,1	23,1	0,2
Молоко	1224,6	27,2	1512,7	18,9	2623,4	22,3	1965,2	17,8	2097,1	16,9
Всього по тваринництву	1610,2	35,8	1721,3	21,5	2933,5	24,9	2194,8	19,9	2268,6	18,3
Всього по підприємству	4503,4	100	7992,5	100	11789,9	100	11031,8	100	12412	100

Проаналізувавши таблицю 2.2. варто звернути увагу на те, що підприємство спеціалізується як на продукції рослинництва так і на продукції тваринництва. Найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції займає соняшник в 2019 році частка соняшника в структурі товарної продукції складала 5641,5 тис. грн. На протязі досліджуваного періоду вартість продукції рослинництва переважає над вартістю продукції тваринництва. В 2019 році, в порівнянні з 2015 роком продукції рослинництва на 7874,4 тис.

грн. більше ніж продукції тваринництва.

Динаміку вартості товарної продукції ПП «Мир» представимо на рисунку 2.1.

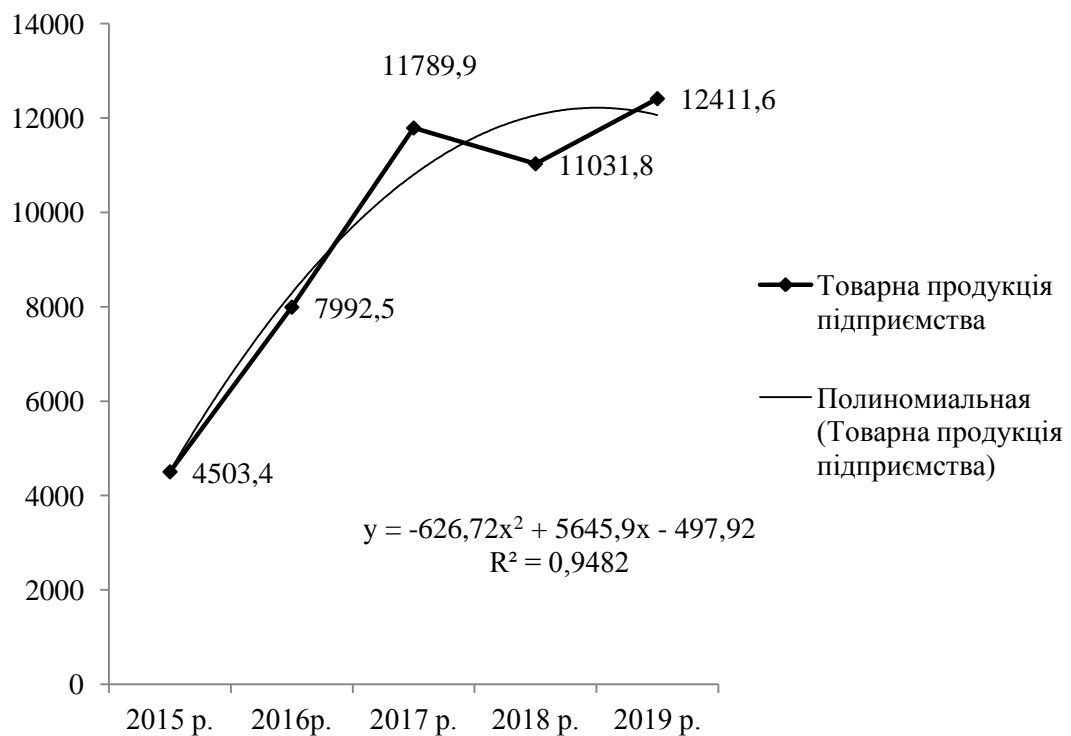


Рис. 2.1. Динаміка товарної продукції ПП «Мир» за 2015-2019 роки.

Аналіз рисунка 2.1. свідчить про те, що на протязі досліджуваного періоду спостерігається динаміка збільшення досліджуваного показника. Аналіз поліноміальної лінії тренда, також свідчить про те, що в перспективі має зберегтися позитивна динаміка досліджуваного показника. Така динаміка свідчить про збільшення виробничих потужностей підприємства.

Для того, щоб визначити рівень спеціалізації потрібно скласти ранжируваний ряд, та розрахувати коефіцієнт спеціалізації (табл. 2.3):

$$K = 100 : (\sum PV_i (2i - 1)), \quad (2.1)$$

де PV_i - питома вага i -го виду товарної продукції в загальному її об'єму;
 i – порядковий номер окремих видів продукції по їх питомій вазі в ранжируваному ряді.

Отримані значення трактують так, якщо K до 0,20 свідчить про низький рівень спеціалізації господарства; 0,21 - 0,40 - середній; 0,41 - 0,60 - високий;

0,61 і більше - для поглибленої спеціалізації підприємства.

Таблиця 2.3

Ранжируваний ряд питомої ваги окремих видів продукції, %

Рік	1	2	3	4	5	6	7	К
2015	32,5	27,2	16,2	10,4	7,3	5,2	1,3	0,25
2016	65,3	18,9	5,9	4,7	2,4	2,2	0,2	0,43
2017	37,5	30,1	22,3	4,4	3,1	2,5	0,1	0,31
2018	49	26	17,8	2,8	2,3	2	0,1	0,36
2019	45,5	31,3	16,9	3,5	1,4	1,2	0,2	0,36

Отже, розрахувавши коефіцієнт спеціалізації, наголосимо на тому, що ПП «Мир» кожного досліджуваного року має середній рівень спеціалізації, адже виробляють широкий асортимент продукції рослинництва і тваринництва.

На рисунку 2.2. зобразимо динаміку коефіцієнта спеціалізації та за допомогою лінії тренду дослідимо тенденцію її розвитку в майбутніх періодах.

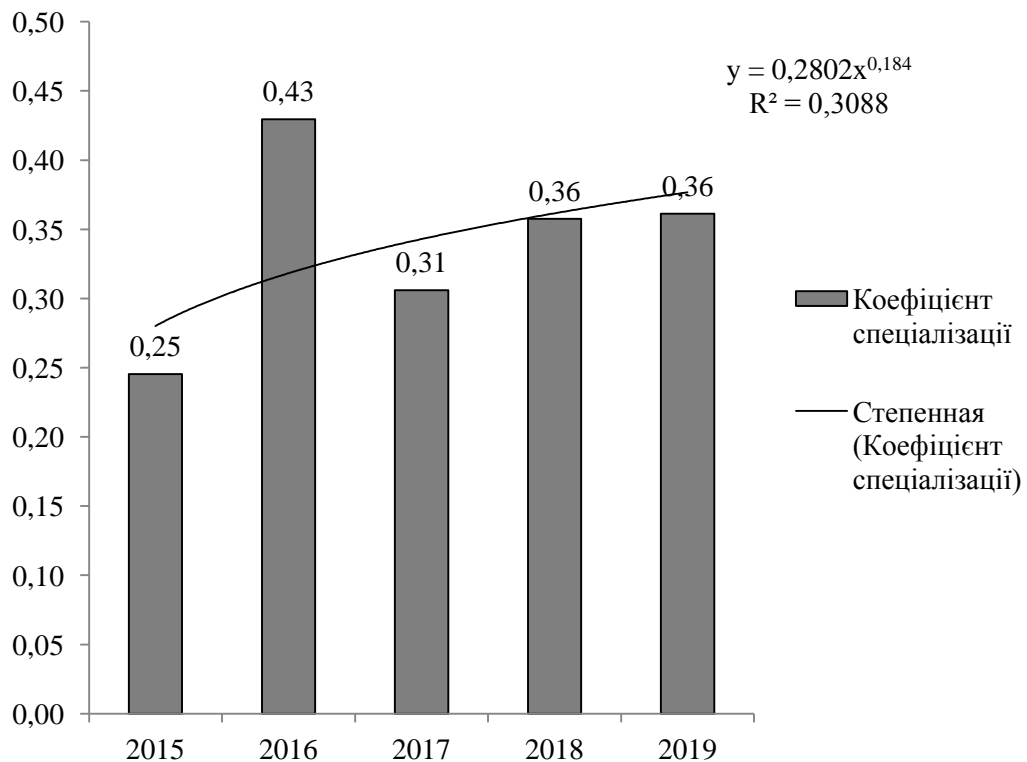


Рис. 2.2. Динаміка зміни коефіцієнта спеціалізації ПП «Мир».

Проаналізувавши рисунок 2.2. можна сказати про те, що в перспективі спостерігається тенденція до зміни коефіцієнта спеціалізації у сторону зменшення.

У таблиці 2.4. проаналізуємо динаміку основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання в ПП «Мир»

Таблиця 2.4

Динаміка основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання в ПП «Мир»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р.,%
Вартість основних фондів, тис. грн.	4269	10683	14722	15432	15422	361,26
Вартість оборотних фондів, тис. грн.	2457	2513	1277	680	1949	79,32
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	369	923	1272	1334	1333	361,26
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	138	345	491	532	617	447,96
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	1474	625	583	774	803	54,46
Фондомісткість 100 грн. валової продукції, грн.	7	16	17	13	12	183,61
Вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	28	217	110	59	168	605,59

Проаналізувавши таблицю 2.4. зазначимо, що вартість основних фондів ПП «Мир» на протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років мала позитивну динаміку. У 2019 році, даний показник мав значення 15422 тис. грн., що на 11153 тис. грн.. більше ніж у 2015 році. Такі зміни свідчать про те, що після 2015 року підприємство почало активно оновлювати склад основних засобів. Для підприємства така динаміка є позитивною і свідчить

про те, що з кожним досліджуваним роком збільшуються виробничі потужності.

Результатом того, що активно оновлюються основні засоби є збільшення показника фондозабезпеченості в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь. Динаміка вартості оборотних фондів на протязі досліджуваного періоду була від'ємною. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком вартість оборотних фондів зменшилась на 20,68%.

Аналіз трудових ресурсів в ринкових умовах господарювання стає надзвичайно актуальним, адже робоча сила має вартісну оцінку, саме тому є конкурентною на ринку праці. Склад, кваліфікація та використання трудових ресурсів, їх відношення до праці в умовах НТП має вирішальну роль в прибутковій діяльності сільськогосподарського підприємства.

Динаміка зміни трудових ресурсів ПП «Мир» проаналізована в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка трудових ресурсів і ефективність їх використання в
ПП «Мир» за 2015-2019 роки.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення 2019 р. до 2015 р.
Валова продукція в постійних цінах 2010 р., тис. грн. - всього:	16455	26603	15794	20575	15659,88	95,17
в т.ч. в рослинництві	14835	25070	14181	18945	14150,83	95,39
в тваринництві	1619,8	1533,3	1613,5	1630	1509,05	93,16
Середньорічна кількість працівників, осіб – всього:	31	31	30	29	25	80,65
в т.ч. в рослинництві	16	16	17	18	15	93,75
в тваринництві	15	15	13	11	10	66,67
Річна продуктивність праці, тис. грн. – всього:	531	858	526	709	626	118,01
в т.ч. в рослинництві	927	1 567	834	1053	943	101,75
в тваринництві	108	102	124	148	151	139,74

Проаналізувавши таблицю 2.5 варто зазначити, що валова продукція в

постійних цінах має тенденцію до зменшення, так в 2019 році в порівнянні з 2015 роком досліджуваний показник зменшився на 4.83%. Це свідчить про те, що підприємство дещо зменшило обсяги виробництва і реалізації своєї продукції.

Поняття праці продуктивність генерує в собі реалізовану здатність певного праці виду (праці конкретних працівників) за одиницю часу робочого виробляти певну кількість продукції або виконувати відповідний обсяг роботи.

Динаміка показника продуктивності праці ПП «Мир» відобразимо на рисунку 2.3.

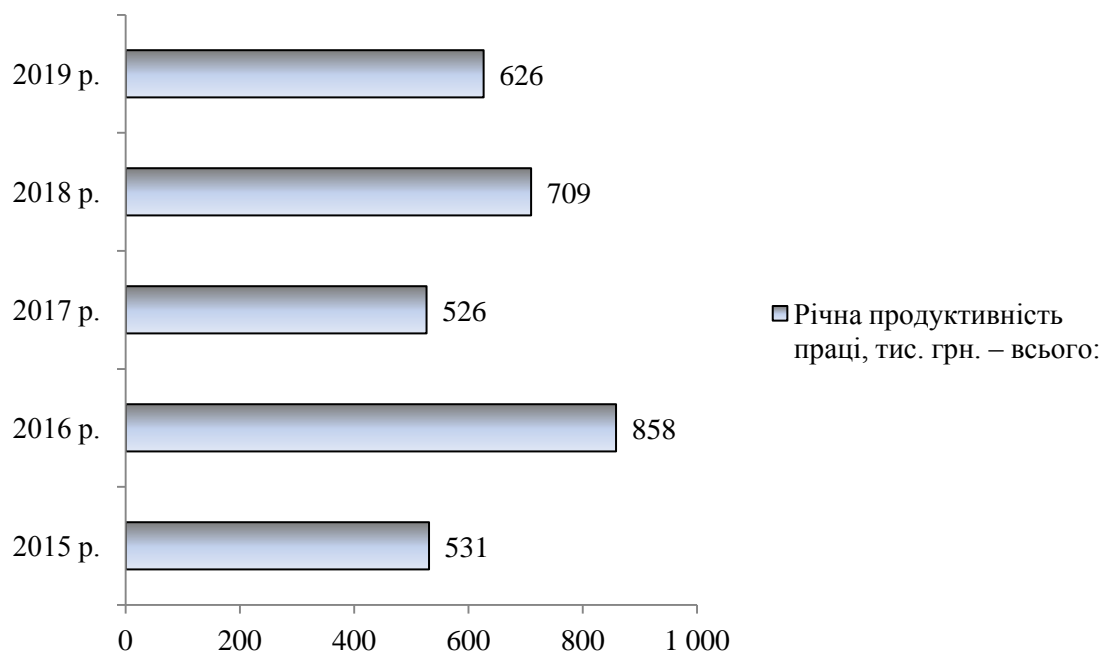


Рис. 2.3. Динаміка показника річної продуктивності праці ПП «Мир».

Аналіз рисунка 2.3. свідчить про те, що найвищий рівень продуктивності праці спостерігається в 2016 році 858 тис. грн.

Савицька Г.В. стверджує: «господарська діяльність сільськогосподарських підприємств пояснюється як діяльність суб'єктів аграрного господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [58, с. 412].

В таблиці 2.6. дослідимо динаміку основних показників виробничо-господарської діяльності ПП «Мир»

Таблиця 2.6

Основні показники виробничо-господарської діяльності
ПП «Мир»

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у % до 2013 р.
Приходиться основних фондів на 100 га угідь. с-г., тис. грн.	93,23	96,59	98,73	99,75	50,97	54,67
Вироблено продукції валової в цінах постійних, тис. грн. в розрахунку на:						
- 100 га с.-г. угідь	1422,2	2299,3	1365,1	1778,3	1353,5	95,17
- 1 грн. основних фондів	3,85	2,49	1,07	1,33	1,02	26,34
- 1 середньорічного робітника	530,8	858,2	526,5	709,5	626,4	118,01
Урожайність, ц/га						
- зернових і зернобобових	33,67	66,74	55,68	55,68	66,69	103,18
- соняшника	25,83	30,93	28,97	28,97	31,53	132,20
Рівень рентабельності, %	1,65	1,89	0,13	1,36	1,23	-0,41 в.п.

В ПП «Мир» вартість виробленої валової продукції в постійних цінах 2010 року у розрахунку на 100 га. с.-г. угідь в 2019 році в порівнянні з 2015 зменшилась на 68,7 тис. грн.

Шара Є.Ю. зазначає: «рентабельність є головним вартісним показником ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва, рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку, за досліджуваній період рівень рентабельності має тенденцію до зниження, це свідчить про те, що підприємство потребує розробки та впровадження дієвої системи управління фінансово-господарською діяльністю» [70, с.194].

На протязі досліджуваного періоду 2015-2019 років показник рентабельності зменшився на 0,41 в.п. Дане значення для підприємства не є

критичним.

2.2. Аналіз та оцінювання показників фінансового стану ПП «Мир»

Івахненко В.М. наголошує на тому, що: «сучасні умови господарювання вимагають від сільськогосподарських підприємств оперативного реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, що безпосередньо впливає на прибутковість ведення бізнесу і викликано дією ряду чинників. Серед них слід виділити ті, що не залежать від діяльності сільськогосподарського підприємства, та внутрішні чинники такі як обсяг та структура активів підприємства, якість управління як активами, так і капіталом, здатність формувати необхідний фінансовий результат та інші» [22, с. 201].

З метою оцінювання майнового стану ПП «Мир» в таблиці 2.7. проаналізуємо динаміку показників майнового стану.

Таблиця 2.7.

Динаміка показників майнового стану ПП «Мир»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Частка фондів оборотних виробничих	0,17	0,24	0,21	0,30	0,50	0,33
Частка засобів основних в активах	0,61	0,79	0,90	0,94	0,87	0,27
Коефіцієнт зносу засобів основних	14,99	7,20	6,73	8,88	11,30	-3,70
Коефіцієнт оновлення засобів основних	1,00	0,56	0,27	0,06	0,03	-0,97
Частка оборотних активів виробничих	0,06	0,05	0,02	0,01	0,06	0,00
Коефіцієнт активів мобільності	0,54	0,23	0,08	0,04	0,12	-0,41

Проаналізувавши динаміку показників майнового стану ПП «Мир» таблиця 2.7. наголосимо на тому, що частка фондів виробничих оборотних за досліджуваний період збільшилась на 0,33.

Частка засобів основних в активах за досліджуваний період збільшилась на 0,27. Така тенденція для підприємства є сприятливою та свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємства та активне оновлення засобів основних.

Коефіцієнт мобільності активів пояснює ступінь покриття необоротних активів ліквідними активами в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 0,41. Дана ситуація оцінюється як негативна.

Отже, підводячи підсумки аналізу майнового стану ПП «Мир» слід зазначити, що обсяги майна підприємства є задовільним, проте, важливим є безперервне оновлення основних засобів.

Тереховський В.В. в свою чергу, висловлює думку про те, що: «аналіз ділової активності важливий з трьох причин: по-перше, від швидкості обороту коштів залежить розмір річного обороту; по-друге, з розмірами обороту, а, отже, й з оборотністю пов'язана відносна величина умовно-постійних витрат: чим швидше оборот, тим менше на кожний оборот доводиться цих витрат. По-третє, прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообігу коштів спричиняє прискорення обороту й на інших стадіях, а також до вивільнення коштів, які можуть бути використані на інших ділянках роботи підприємства. Отже, для того, щоб утриматися на ринку підприємству необхідно підвищувати швидкість обороту та залишатися конкурентоспроможним. З цією метою необхідно впроваджувати не лише нові технології безпосередньо у виробництві, а й займатися довгостроковим прогнозуванням показників, які характеризують економічну ефективність підприємства. Ділова активність сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах є вирішальним фактором комерційного успіху. В той же час, ділова активність виступає визначальною характеристикою становища сільськогосподарського підприємства на ринку» [62, с. 43].

Аналіз динаміки показників ділової активності ПП «Мир» представлено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ділової активності ПП «Мир»

Показник	2015р.	2016 р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Оборотність активів (обороти), ресурсовіддача, трансформації коефіцієнт	1,05	1,12	0,09	0,85	0,79	-0,26
Коефіцієнт оборотності коштів обігових	6,05	6,07	0,76	14,35	10,64	4,59
Період одного обороту коштів обігових	60	59	473	25	34	-25,71
Коефіцієнт запасів оборотності (обороти)	3,83	3,32	6,08	10,93	8,95	5,11
Період одного запасів обороту (днів)	94	109	59	33	40	-53,69
Коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської (обороти)	153,13	215,46	40,65	384,58	304,07	150,93
Період погашення заборгованості дебіторської (днів)	2	2	9	1	1	-1,17
Коефіцієнт продукції готової оборотності (оборотів)	3	24	35	31	17	14,39
Період погашення заборгованості кредиторської (днів)	96	110	68	34	41	-54,86
Період циклу операційного (днів)	94	86	33	3	25	-69,25
Коефіцієнт капіталу власного оборотності	1,30	1,34	0,12	1,08	1,05	-0,25

Аналізуючи таблицю 2.8. звернемо увагу на те, що трансформації коефіцієнт на протязі періоду досліджуваного 2015-2019 років мав тенденцію до зменшення, так у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком коефіцієнт

трансформації зменшився на 0,26 та мав значення 0,79. Така динаміка для підприємства є негативною і свідчить про незначне зменшення чистого доходу від реалізації продукції.

Коефіцієнт дебіторської заборгованості оборотності свідчить про ефективність управління заборгованістю клієнтів та інших дебіторів. В ПП «Мир» досліджуваний показник має позитивну тенденцію. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості збільшився на 150,93 і мав значення 304,07.

На рисунку 2.4. дослідимо динаміку зміни показника коефіцієнта оборотності власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років.

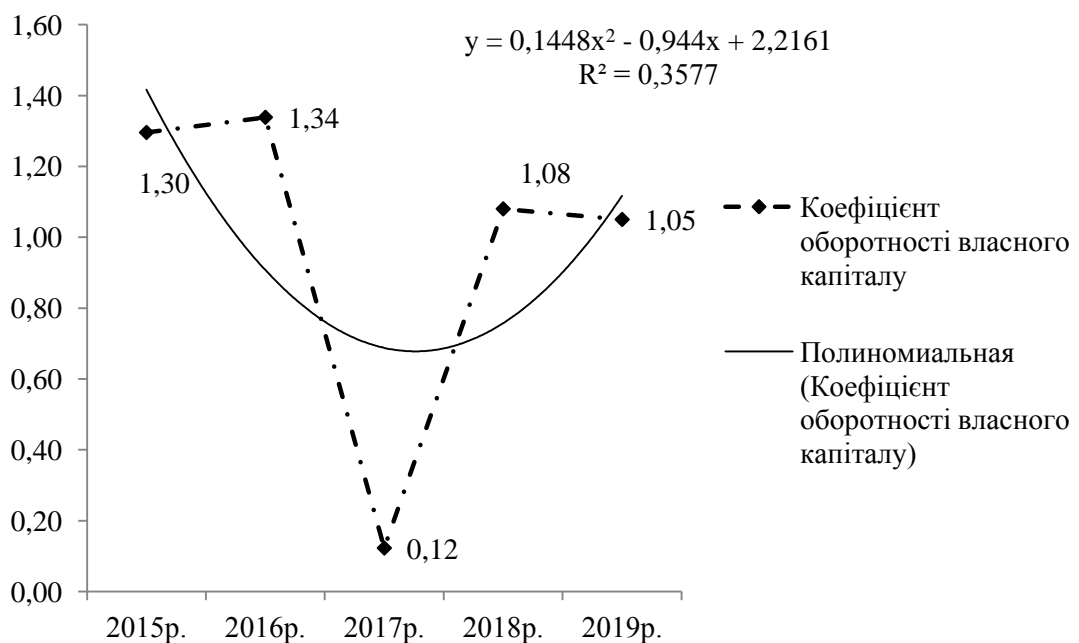


Рис. 2.4. Динаміка зміни показника коефіцієнта оборотності власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років.

Аналізуючи рисунок 2.4. варто зазначити те, що коефіцієнт оборотності капіталу власного говорить про ефективність управління капіталом власним підприємства. Позитивним для підприємства є динаміка до збільшення.

На думку Подольської В.О.: «рентабельність підприємства є найбільш узагальненим показником його діяльності. В ньому синтезуються всі фактори виробництва та реалізації продукції, оборотність коштів» [53, с. 269].

В таблиці 2.9. проаналізуємо динаміку показників рентабельності ПП «Мир» за 2015-2019 роки.

Таблиця 2.9

Динаміка показників рентабельності ПП «Мир », %

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Рентабельність активів за прибутком від діяльності операційної	24,64	43,28	5,02	11,31	5,54	-19,11
Рентабельність капіталу (активів) за прибутком чистим	18,72	40,98	2,96	7,57	1,82	-16,90
Рентабельність капіталу власного	81,42	83,40	71,83	79,12	75,31	-6,11
Рентабельність фондів виробничих	0,28	0,49	0,03	0,08	0,02	-0,26
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком від реалізації	39,24	47,00	218,78	26,74	18,92	-20,31
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком від діяльності операційної	23,36	38,77	56,96	13,24	7,00	-16,36
Рентабельність продукції реалізованої за прибутком чистим	17,75	36,71	33,61	8,86	2,30	-15,44
Коефіцієнт реінвестування	2,87	1,00	1,00	1,00	1,00	-1,87
Період капіталу окупності, роки	5,3	2,4	33,7	13,2	54,9	49,58
Період окупності капіталу власного, роки	4,3	2,0	24,2	10,5	41,4	37,01

Оцінюючи отримані в таблиці 2.9. показники наголосимо на тому, що рентабельність активів говорить про дієвість застосування підприємством активів із метою збільшення прибутку. В ПП «Мир» рентабельність активів за прибутком від діяльності операційної на протязі досліджуваного періоду зменшувалась. Так у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 19,11 в.п. дана тенденція для підприємства є негативною і свідчить про зменшення суми прибутку чистого підприємства.

Рентабельність капіталу власного свідчить про дієвість використання капіталу власного підприємства.

Аналіз рентабельності показника капіталу власного говорить про те, що на підприємстві капітал власний застосовується неефективно. На протязі періоду досліджуваного простежується динаміка зменшення рентабельності власного капіталу у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 6,11 в.п.

На рисунку 2.5. зобразимо динаміку показника періоду окупності власного капіталу ПП «Мир» за 2015-2019 роки.

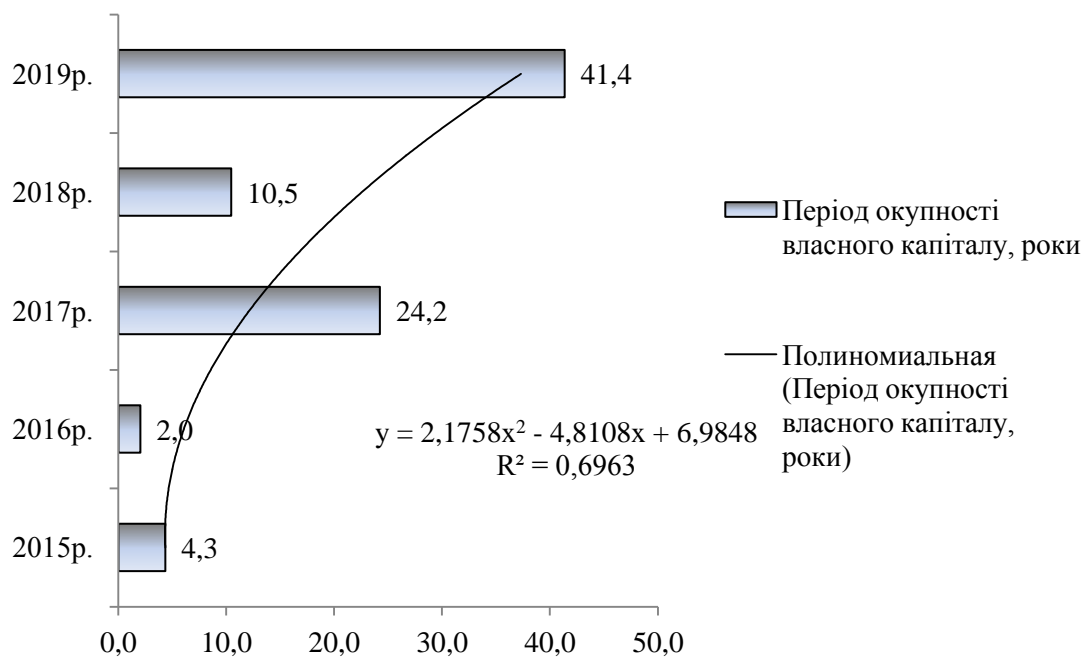


Рис. 2.5. Динаміка показника періоду окупності власного капіталу ПП «Мир» за 2015-2019 роки.

Період окупності капіталу власного у 2019 році в порівнянні з 2015 роком збільшився на 37,01 в.п., це свідчить про збільшення періоду, за який капітал власний буде компенсований чистим прибутком.

Важливим етапом в оцінці стану фінансового підприємства є аналіз показників стійкості фінансової. Аналіз динаміки показників стійкості фінансової ПП «Мир» представлений в додатку Б.

Аналіз додатку Б говорить про те, що капітал власний обіговий

підприємства на протязі досліджуваного періоду зменшився на 58,6 тис. грн.. у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком.

Маневреності коефіцієнт капіталу власного говорить про те, яка частка власного капіталу власного може бути примічена для фінансування активів оборотних, а яка для фінансування активів необоротних. В ПП «Мир» даний коефіцієнт на протязі досліджуваного періоду зменшується. У 2019 році в порівнянні з 2015 роком цей показник зменшився на 137,8.

Коефіцієнт запасів покриття свідчить про наявність джерел фінансування для створення запасів. За досліджуваний період спостерігається динаміка збільшення даного показника. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком коефіцієнт збільшився на 56,4, що свідчить про достатність джерел фінансування для створення запасів.

Коефіцієнт залежності фінансової говорить про здатність підприємства реалізувати прогнозовану діяльність у майбутніх періодах. Нормативне значення показника варіюється в межах 1,67-2,5. с представлено на рисунку 2.6.

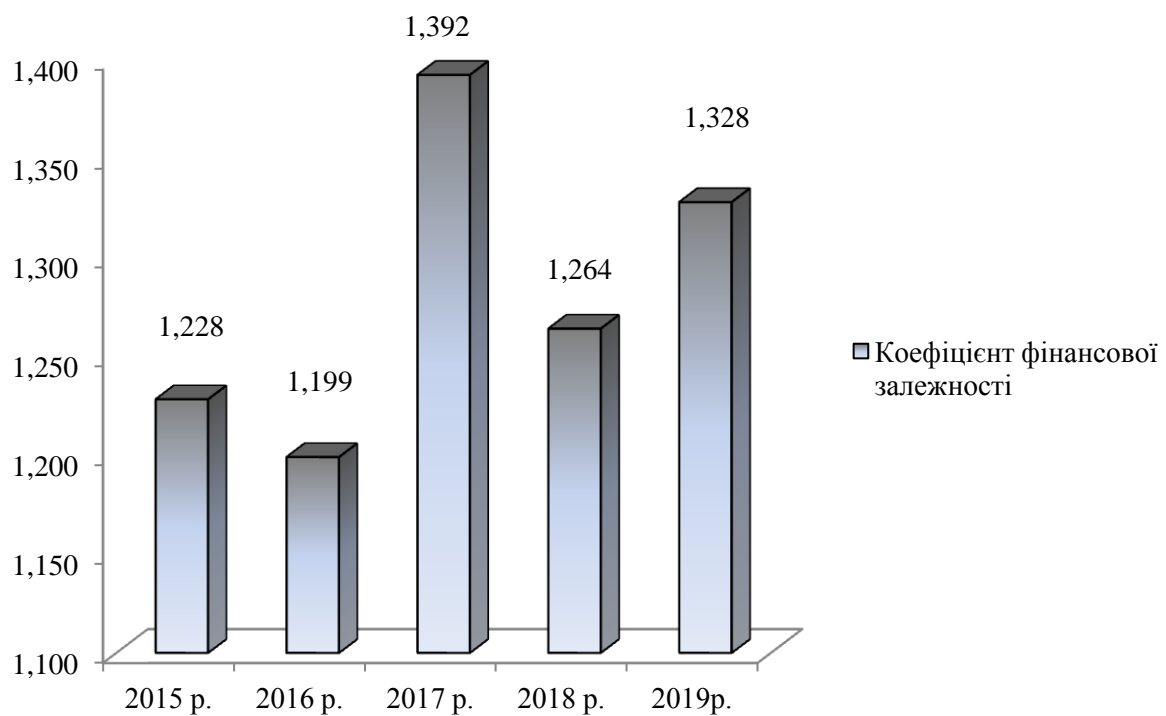


Рис. 2.6. Динаміка коефіцієнта фінансової залежності ПП «мир» за 2015-2019 роки.

Аналізуючи рисунок 2.6. варто зазначити, що коефіцієнт залежності фінансової ПП «Мир» жодного досліджуваного року не досягнув мінімальної межі значення нормативного. Дана ситуація говорить про те, що на перспективу довгострокову підприємство не має можливості діяльність планувати свою.

Платоспроможність та ліквідність підприємства є невід'ємними поняттями економіки ринкової. Будь яке підприємство прагне підтримувати стійкий стан фінансовий, абсолютну ліквідність і платоспроможність.

В таблиці 2.10. наведений аналіз показників ліквідності ПП «Мир».

Таблиця 2.10

Показники ліквідності (платоспроможності) ПП «Мир»

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Коефіцієнт ліквідності поточної (коефіцієнт покриття)	4,49	1,82	0,54	0,31	0,64	-3,86
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,19	0,03	0,01	0,02	0,02	-0,17
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01
Співвідношення заборгованості короткострокової дебіторської та кредиторської	1,54	0,04	0,02	0,06	0,08	-1,46

Аналізуючи таблицю 2.10. наголосимо на тому, що значення коефіцієнту ліквідності поточної в 2019 році в порівнянні з 2015 роком зменшилось на 3,86 і в 2019 році даний показник становив 0,64, таке значення для підприємства є низьким та свідчить про недостатність активів оборотних для покриття зобов'язань поточних.

Коефіцієнт ліквідності швидкої перебуває на дуже низькому рівні, це свідчить про те, що підприємству не вистачає оборотних коштів ліквідних для покриття зобов'язань. У 2019 році даний показник мав значення 0,02.

Співвідношення дебіторської короткострокової і кредиторської заборгованості говорить про вплив кредиторської і дебіторської заборгованості на стан платоспроможності підприємства. Ідеальним значенням даного показника є одиниця. В ПП «Мир» даний показник у 2015 році мав значення 1,54 і на протязі досліджуваного періоду мав стрімку тенденцію до зниження. У 2019 році в порівнянні з 2015 роком співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості зменшилось на 1,46. Така ситуація може бути викликана політикою неефективною кредитування комерційного.

2.3. Аналіз складу та структури власного капіталу ПП «Мир»

Структура і динаміка капіталу власного підприємства пояснює його стан фінансовий. Капітал власний є одним із найвагоміших і найважливіших показників фінансових, адже здійснює функції як кредитоспроможності, фінансування довгострокового, самостійності, ризику фінансування, тощо.

Хмелевська А.В звертає увагу на те, що: «стан і тенденції власного капіталу характеризують ліквідність і фінансову стійкість підприємства, що потребує ретельного аналізу змін у структурі власного капіталу, оцінити прогресивності його руху. Власний капітал – це власні джерела фінансування підприємств, які без визначення строку повернення внесені його засновниками (учасниками), або залишені ними на підприємстві із чистого прибутку. Формується власний капітал за рахунок внесків грошових коштів засновниками (власниками) підприємства, або інших активів, за рахунок суми прибутку, що залишаються на підприємстві» [66, с. 193].

На капітал власний має вплив факторів багато, в тому числі дооцінка активів необоротних, сума капіталу дарчого, виробнича, маркетингова і діяльність фінансова підприємства.

Склад і структуру власного капіталу ПП «Мир» за 2015-2019 роки наведено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Склад і структура капіталу власного ПП «Мир» за 2015-2019 роки

Показник	2015 р.		2016р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Капітал додатковий	217	3,8	217	1,9	217	1,85	217	1,7	217	1,6
Капітал резервний	1738	30,3	1738	15,4	1738	14,79	1738	13,4	1738	13,1
прибуток нерозподілений	3777	65,9	9313	82,65	9798	83,37	11041	85,0	11363	85,3
Всього капіталу власного	5732	100	11268	100	11753	100	12996	100	13318	100

Проаналізувавши таблицю 2.11. слід зазначити, що у 2015-2019 роках структура капіталу власного ПП «Мир» складалася з прибутку нерозподіленого, резервного і капіталу додаткового. На протязі періоду досліджуваного спостерігається тенденція до зростання загальної суми капіталу власного, таке збільшення відбулося за рахунок прибутку нерозподіленого, так як сума резервного і капіталу додаткового була незмінною протягом періоду досліджуваного. Сума капіталу резервного складала 1738 тис. грн., сума капіталу додаткового 217 тис. грн.

Було встановлено, що питому вагу найбільшу в структурі капіталу власного посідав прибуток нерозподілений, питома вага якого має тенденцію до зростання. У 2015 році вона складала 65,9 %, у 2019 році збільшилась і складала 85,3%.

Харченко Н.В. зазначає: «функції власного капіталу підприємства визначаються його економічною сутністю. Більш точно можна виокремити оперативну, захисну та регулятивну функції власного капіталу, які спрямовані відповідно на забезпечення безперервної діяльності підприємства, відшкодування в разі необхідності великих збитків і дотримання встановлених вимог щодо здійснення фінансової діяльності. Динаміка та структура власного капіталу підприємства значною мірою

залежать від змін, що відбуваються в окремих його складових» [64, с. 274].

На рисунку 2.7. представлена динаміка зміни вартості власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років.

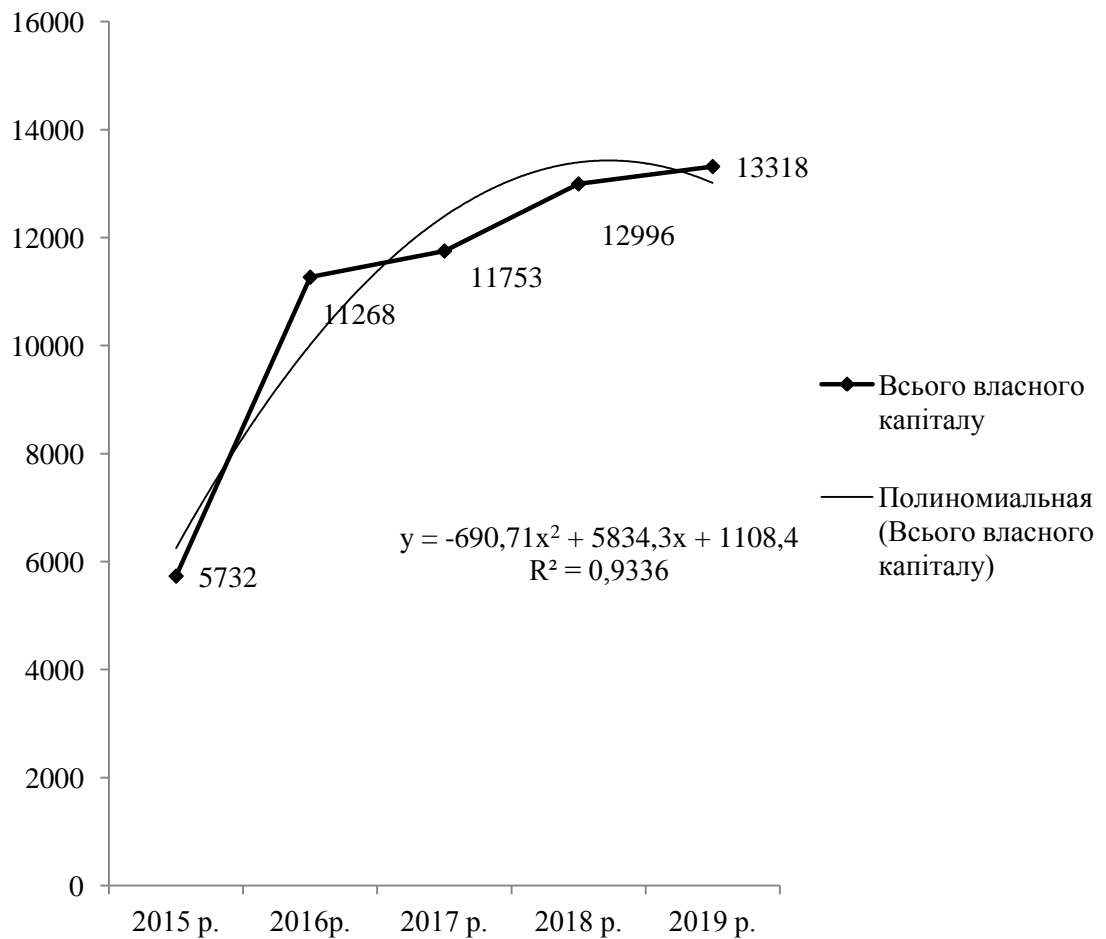


Рис. 2.7. Динаміка зміни вартості власного капіталу ПП «Мир» на протязі 2015-2019 років.

Аналіз рисунка 2.7. свідчить про те, що вартість капіталу власного підприємства з кожним досліджуваним роком збільшується. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник збільшився на 7586 тис. грн. Така динаміка відбулася за рахунок збільшення вартості нерозподіленого прибутку. В свою чергу нерозподілений прибуток збільшився за рахунок перерозподілу певної суми чистого прибутку на збільшення власного капіталу.

В таблиці 2.12. представлений аналіз джерел збільшення власного капіталу ПП «Мир» у 2015-2019 роках.

Таблиця 2.12

Аналіз джерел збільшення власного капіталу ПП «Мир» у 2015-2019 роках.

Джерела збільшення власного капіталу	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Збільшення капіталу власного за рахунок прибутку чистого	1318	5536	485	1243	322	-996
Всього	1318	5536	485	1243	322	-

Отже, проаналізувавши таблицю 2.12. можна стверджувати, що в ПП «Мир» капітал власний збільшується лише за рахунок прибутку чистого. В 2019 році на збільшення прибутку власного було направлено 322 тис. грн..

Дієвість господарювання ПП «Мир» проаналізована в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Аналіз ефективності господарювання ПП «Мир» у 2015-2019 роках.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2015 р. (+;-)
Прибуток чистий, тис. грн.	1318	5536	485	1243	322	-996,0
Середньорічна сума капіталу власного, тис. грн.	2866	8500	11510,5	12374,5	13157	10291,0
Рівень рентабельності капіталу власного, %	46,0	65,1	4,2	10,0	2,4	-43,5 в.п.

Аналізуючи таблицю 2.13. варто звернути увагу на те, що на рівень рентабельності капіталу власного має прямий вплив на рівень прибутку чистого. В ПП «Мир» вартість прибутку чистого варіюється з різкими змінами і має від'ємну динаміку, так у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком обсяг прибутку чистого зменшився на 996 тис. грн. Дана динаміка спричинила зменшення рентабельності рівня капіталу власного. У 2019 році,

в порівнянні з 2015 роком рівень рентабельності капіталу власного зменшився на 43,5 в.п. і складав лише 2,4%. Важливо прагнути до максимізації рівня рентабельності капіталу власного.

В умовах кризи фінансової і дефіциту активів оборотних наявність ресурсів фінансових є одним із визначальних факторів розвитку підприємства, а ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються на реальні гроші.

Однією з основних категорій ефективності діяльності підприємства є власний капітал. Аналіз ефективності використання останнього на підприємстві проводиться за допомогою ряду методик і розрахунку основних показників, які показують ефективність використання власного капіталу.

Висновки до розділу 2.

1. Загальна площа земельна на протязі періоду досліджуваного 2015-2019 років не змінювалась і налічувала 1157 га. Рівень землі розораності 100 %, що свідчить про те, що підприємство повністю використовує наявні ресурси земельні у діяльності виробничій.

2. Підприємство спеціалізується як на продукції рослинництва так і на продукції тваринництва. Найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції займає соняшник в 2019 році частка соняшника в структурі товарної продукції складала 5641,5 тис. грн. На протязі досліджуваного періоду вартість продукції рослинництва переважає над вартістю продукції тваринництва. В 2019 році, в порівнянні з 2015 роком продукції рослинництва на 7874,4 тис. грн. більше ніж продукції тваринництва.

3. ПП «Мир» кожного досліджуваного року має спеціалізації середній рівень, адже виробляють асортимент широкий продукції рослинництва і тваринництва.

4. Вартість фондів основних ПП «Мир» на протязі періоду

досліджуваного 2015-2019 років мала динаміку позитивну. У 2019 році, даний показник мав значення 15422 тис. грн., що на 11153 тис. грн.. більше ніж у 2015 році. Такі зміни свідчать про те, що після 2015 року підприємство почало активно оновлювати склад основних засобів. Для підприємства така динаміка є позитивною і свідчить про те, що з кожним досліджуваним роком збільшуються виробничі потужності.

5. Частка оборотних фондів виробничих за досліджуваний період збільшилась на 0,33. Частка засобів основних в активах за досліджуваний період збільшилась на 0,27. Така тенденція для підприємства є сприятливою та свідчить про нарощування виробничих потужностей підприємства та активне оновлення засобів основних. Коефіцієнт мобільності активів пояснює ступінь покриття активів необоротних ліквідними активами в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 0,41. Дана ситуація оцінюється як негативна.

6. Коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської свідчить про управління ефективність заборгованістю клієнтів та інших дебіторів. В ПП «Мир» досліджуваний показник має тенденцію позитивну. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторської збільшився на 150,93 і мав значення 304,07.

7. Рентабельність активів свідчить про ефективність використання підприємством активів з метою накопичення прибутку. В ПП «Мир» рентабельність активів за прибутком від операційної діяльності на протязі досліджуваного періоду зменшувалась. Так у 2019 році, в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 19,11 в.п. дана тенденція для підприємства є негативною і свідчить про зменшення суми чистого прибутку підприємства.

8. Коефіцієнт запасів покриття говорить про наявність фінансування джерел для запасів створення. За досліджуваний період спостерігається динаміка збільшення даного показника. У 2019 році, в порівнянні з 2015 роком коефіцієнт збільшився на 56,4, що свідчить про

достатність фінансування джерел для створення запасів.

9. Співвідношення дебіторської короткострокової і кредиторської заборгованості говорить про вплив кредиторської і дебіторської заборгованості на стан платоспроможності підприємства. Ідеальним значенням даного показника є одиниця. В ПП «Мир» даний показник у 2015 році мав значення 1,54 і на протязі досліджуваного періоду мав стрімку тенденцію до зниження. У 2019 році в порівнянні з 2015 роком співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості зменшилось на 1,46. Така ситуація може бути викликана політикою неефективною кредитування комерційного.

10. структура капіталу власного ПП «Мир» складалася з прибутку нерозподіленого, резервного і капіталу додаткового. На протязі періоду досліджуваного спостерігається тенденція до зростання загальної суми капіталу власного, таке збільшення відбулося за рахунок прибутку нерозподіленого, так як сума резервного і капіталу додаткового була незмінною протягом періоду досліджуваного. Сума капіталу резервного складала 1738 тис. грн., сума капіталу додаткового 217 тис. грн.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

3.1. Пріоритетні напрями удосконалення управління фінансуванням підприємства за рахунок власного капіталу.

За твердженням Савельєвої Т.М.: «формування фінансової бази здійснення господарської діяльності суб'єктів господарювання є основним поняттям, яке формує ефективність процесу господарювання та й, загалом, його можливість. Пасиви підприємства, що формуються за рахунок власного капіталу, зобов'язань та резервів є відображенням джерел фінансування його активів, формуючи фінансову стійкість, залежність і т.ін. Встановлення оптимального співвідношення між власним та позичковим капіталом, формування інструментарію визначення такого співвідношення, своєчасне та ефективне реагування на зміну зовнішніх факторів є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства, забезпечення стабільних фінансово-економічних показників його діяльності» [57, с. 195].

Виходячи з цього, вивчення сутності капіталу підприємства, внутрішніх процесів його руху, трансформації, впливу на фінансові результати та визначення на основі таких дослідницьких підходів, що оптимізують структуру джерел фінансування господарської діяльності, є дуже важливим питанням .

Управління розглядається як процес, в якому суб'єкт управління на основі інформації здійснює певні дії щодо стану структурних елементів системи з метою переведення об'єкта управління в інший стан або як дії, спрямовані на збалансування керованої системи з зовнішнє середовище. до змін зовнішніх умов.

Ключові складові управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства представлені на рисунку 3.1.



Рис. 3.1. Ключові складові управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства.

Кірсанова Т.О. стверджує: «управління капіталом - це управління структурою і вартістю джерел фінансування (пасивів) з метою підвищення рентабельності власного капіталу та здатності підприємства платити дохід кредиторам і співвласникам підприємства» [32, с. 58].

На думку Ліпич Л.Г.: «принципи управління капіталом наступні:

- 1) оптимальне розміщення капіталу підприємства на стадіях кругообороту;
- 2) планування обсягу та структури капіталу;
- 3) наявність системи джерел формування капіталу;
- 4) контроль за станом і використанням капіталу» [40, с.115].

Іщенко Я.П. наполягає на тому, що: «управління капіталом на

підприємстві повинно ґрунтуватись на створенні інформаційної системи обліку, контролю капіталу, а також його аналізу відповідно до стратегії та оперативних завдань підприємства. Управління власним капіталом - це система узгодження елементів, задач, принципів, які займаються регулюванням процесу розробки та реалізації управлінських рішень щодо руху власного капіталу в заданих параметрах. Управління щодо формування та використання капіталу підприємства потребує постійного відстеження змін у його розмірі та структурі. Це здійснюється шляхом ретельного ведення бухгалтерського обліку господарських операцій, що пов'язані зі змінами у розмірі та складі власного капіталу, і відображення відповідних даних в основних формах фінансової звітності підприємства звіту про фінансовий стан, а також у звіті про власний капітал. Метою управління капіталом є задоволення потреби у фінансових коштах за різними напрямками діяльності підприємства та оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного використання для збільшення вартості» [25, с. 146].

На думку І.О. Бланка: «система управління капіталом підприємства складається із двох функціональних підсистем: управління щодо формування власного капіталу, та управління щодо його використання. Під управлінням формуванням капіталу слід розуміти сукупність процесів підготовки і здійснення керуючих впливів, які спрямовані на досягнення оптимальної структури капіталу та обсягів оптимального співвідношення різних форм капіталу при прийнятному рівні ризиків. А під управлінням використання капіталу слід розуміти сукупність процесів підготовки і здійснення керуючих впливів, які спрямовані на максимально ефективний розподіл за пріоритетними напрямками складових власного капіталу» [5, с. 387].

Плікус І.Й. вважає, що: «для ефективного формування і використання власного капіталу підприємства, а також формування ефективної системи управління до підсистем також можна віднести:

1. Оцінка реальної ринкової вартості підприємства та дієвості його фінансово-господарської діяльності. Реальну вартість не завжди можна

визначити кількісно, зокрема, при інших рівних умовах вартість підприємства, що є відомим трендом, є вищою, а отже, вищою буде і вартість його майна. Тому оцінка реальної ринкової вартості власного капіталу підприємства є першим кроком до ефективного управління ним.

2. Визначення оптимальної частки власного капіталу у структурі капіталу підприємства. Враховуючи функціональне призначення власного капіталу, на мікрорівні можна виділити його позитивні риси, а саме простота залучення використання; вища дохідність та здатність генерувати прибуток; підвищення конкуренто стійкості підприємства» [51, с. 36].

Проте можуть бути риси негативні при використанні лише капіталу власного підприємства, а саме:

- розмір капіталу власного обмежений, тому підприємство може втратити можливість розширення і збільшення прибутковості шляхом запозичення за рахунок ефекту важеля фінансового;

- часто капітал власний, залучений із джерел зовнішніх, має вартість вищу у порівнянні із капіталом позиковим.

Отже можна зауважити, що одним із перспективних питань при управлінні капіталом власним виступає визначення його структури оптимальної.

І.О. Бланк зазначає, що: «оптимальна структура капіталу - це таке співвідношення використання власних і залучених джерел, за якого забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості, тобто максимізується його ринкова вартість» [5, с. 315 ,].

На думку В.О. Подольської та О.В. Яріш: «оптимізація структури капіталу передбачає співвідношення між власним і позиковим капіталом, за якого забезпечується найбільша ефективність пропорційність між дохідністю та фінансовою стійкістю підприємства» [53, с. 193].

Процес визначення оптимальної структури на думку Шевчук Н. повинен відбуватися: «безпосередньо перед початком етапу його

формування, але аналіз його оптимальності повинен проводитись періодично, адже вибір раціонального співвідношення власних та позикових коштів залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників. 3. Створення ефективної концепції збереження власного капіталу. Зважаючи на динаміку зовнішнього середовища та підвищення конкуренції на ринку, часто за основну мету підприємства ставлять збільшення власного капіталу, але це не так основною метою є його збереження і примноження, що призведе до фінансової стійкості підприємства на ринку. Необхідність забезпечення власного капіталу на визначеному рівні відображається у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку у вигляді концепції збереження власного капіталу, що орієнтована на забезпечення безперервності господарської діяльності підприємства. Одним із показників збереження власного капіталу є показник чисті активи, який визначається, як різниця між активами підприємства та обсягом його зобов'язань» [71, с. 40].

Відповідно до концепції збереження капіталу власного дане управління прийнятне у разі, коли підприємство перебуває у стані кризовому.

Цюцяк І.Л. звертає увагу на те, що: «безперервне удосконалення системи управління капіталом - політика, яка спонукає, зобов'язує працівників, пов'язаних з управлінням капіталу і наділяє їм повноваженнями до пошуку способів покращення показників ефективності функціонування такої системи на безперервній основі. Тому для покращення системи управління потрібно здійснювати моніторинг системи управління власним капіталом. Моніторинг системи управління власним капіталом - процес систематичного або безперервного збору інформації про параметри управління власним капіталом, яка може бути використана для поліпшення процесу прийняття рішення, а також як інструмент зворотного зв'язку з метою ефективного управління власним капіталом» [68, с. 273].

Моніторинг системи управління власним капіталом виконує ряд функцій, що представлені на рисунку 3.2.

За рахунок впровадження новітніх управління систем капіталом

власним підприємства забезпечуватиметься стійкість фінансова підприємства.

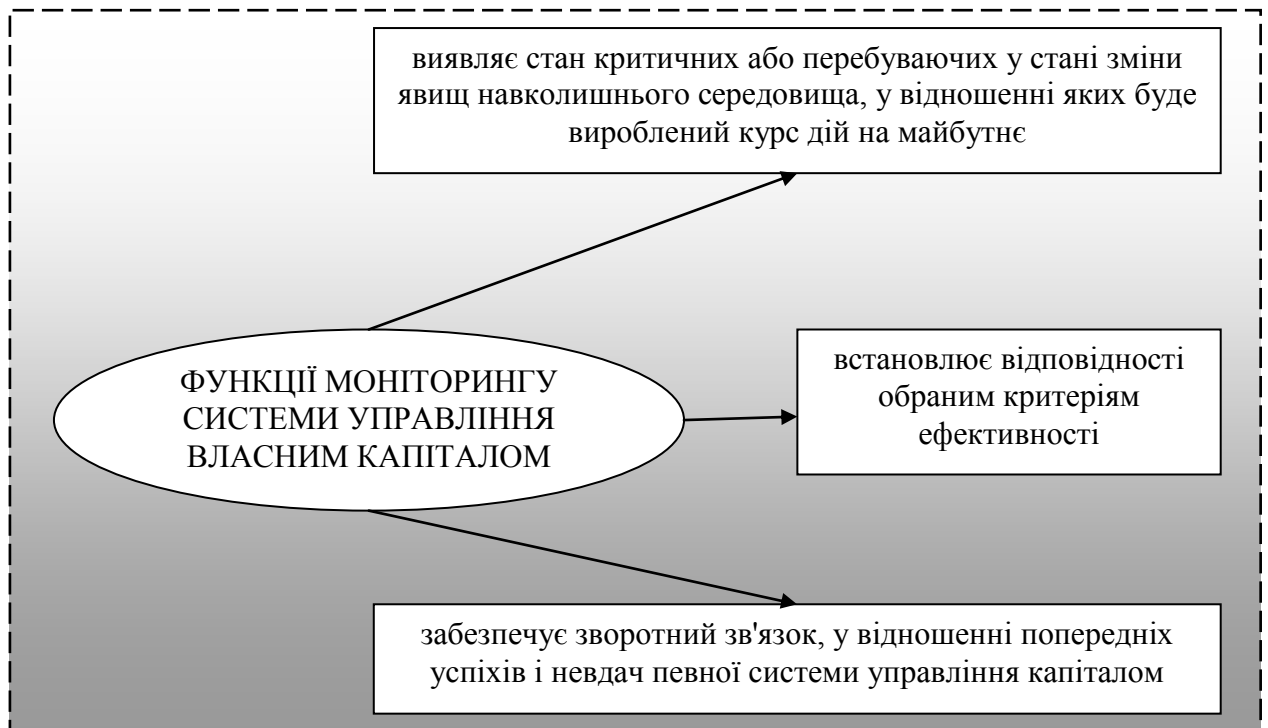


Рис. 3.2. Функції моніторингу системи управління власним капіталом

Ліпич Л.Г. стверджує, що: « для покращення та ефективного управління потрібне впровадження програмних продуктів, які дозволять отримувати точні дані про темпи зростання власного капіталу в процесі господарської діяльності підприємства, які залежать від певних факторів (рентабельності обороту, оборотності капіталу, мультиплікатора капіталу, частки відрахувань чистого прибутку на розвиток виробництва), а також швидко обробляти великий обсяг інформації та використовувати складні алгоритми розрахунку. Результатом щодо управління капіталом на підприємстві повинна бути розроблена на основі власного досвіду та із врахуванням теоретичних узагальнень, які наведені в економічній літературі, система показників стану і використання капіталу, наприклад: - співвідношення власного, позиченого і залученого капіталу; - норматив власного оборотного капіталу; - плече фінансового важеля (фінансовий леверидж) тощо» [40, с. 118].

Таким чином, було окреслено стратегічні складові в системі управління

капіталом власним і шляхи їх вдосконалення на сучасному етапі розвитку відносин економічних.

Таким чином, для кожного підприємства неможливо ні подальше існування, ні його робота, якщо підприємство не забезпечене власними фінансовими ресурсами. Ефективність підприємства залежить від розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Запропоноване вітчизняними вченими вивчення підходів до управління власним капіталом дозволило структурувати процес управління, який став основою управління власним капіталом на підприємстві. Необхідним атрибутом підприємства завжди є капітал, від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації, тому для підприємства важлива ефективність системи управління.

3.2. Економіко-математичне моделювання ефективності використання власного капіталу ПП «Мир»

Моделювання є важливим інструментом для вирішення багатьох економічних проблем і, зокрема, проведення аналітичних досліджень. Моделювання господарської діяльності підприємства як об'єкта дослідження передбачає розробку економіко-математичних моделей для найбільш повного та достовірного відображення процесу функціонування суб'єкта господарювання в цілому та окремих його підрозділів. 86 Найбільш поширеним є використання моделювання для встановлення взаємозв'язку між узагальненими показниками діяльності підприємства та зовнішніми факторами, що визначають певні їх значення.

Ілченко О.С. стверджує, що: «на сучасному етапі економічного реформування зростає потреба в оперативності прийняття управлінських рішень, у розрахунку й прогнозуванні варіантів можливих напрямків виробничої діяльності окремих підприємств. А це практично неможливо здійснити без застосування в аналітичному дослідженні економіко-

математичних методів. У сучасних складних економічно нестабільних умовах, в яких змушені здійснювати свою діяльність підприємства України, питання пошуку напрямів оптимізації їх діяльності є одним із пріоритетних завдань їхнього стратегічного розвитку. Моделювання не може здійснюватися без визначення структури досліджуваного об'єкту, оскільки вона визначає стійкі зв'язки між елементами. Причому сам характер зв'язку всередині системи визначають елементи. Отже, варто врахувати особливості функціонування конкретного об'єкта дослідження, економічних процесів, що відбуваються при виконанні окремих виробничих операцій. При цьому слід відібрати найбільш істотні елементи, що формують фінансові результати підприємства. Все це дозволяє сформулювати або виключити окремі фактори в процесі моделювання фінансових результатів» [24, с. 40].

На думку Зацеркляного М.М.: «моделювання є важливим засобом розв'язання багатьох економічних завдань і, зокрема, проведення аналітичного дослідження. Моделювання господарської діяльності підприємства як об'єкта дослідження передбачає розробку економіко-математичних моделей для найбільш повного і достовірного відображення процесу функціонування як підприємства в цілому, так і окремих його структурних підрозділів» [21, с. 245].

Економіко-математична модель застосування капіталу власного має вид системи рівнянь однакових:

$$\begin{cases} КП = a_{01} + a_{11}КФН + a_{21}КОК \\ РВК = a_{02} + a_{12}КП + a_{12}РП \end{cases} \quad (3.1)$$

де a_{01} , a_{02} , a_{11} , a_{12} , a_{21} , a_{22} – коефіцієнти системні розраховані за непрямим методом квадратів найменших;

КП – покриття коефіцієнт (КП = оборотні активи / поточні зобов'язання);

КФН – коефіцієнт незалежності фінансової і (КФН = власний

капітал/валюта балансу);

КОК – коефіцієнт капіталу оборотності (КОК = чистий дохід (виручка) від реалізації / власний капітал);

РП – продажу рентабельність (РП = чистий прибуток / чистий дохід (виручка) від реалізації);

РВК – рентабельність капіталу власного (РВК = чистий прибуток / власний капітал).

Проаналізувавши звітність фінансову ПП «Мир» вихідні дані з метою виконання економіко-математичного моделювання наведемо в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Результати діяльності ПП «Мир» за 2015-2019 роки

Звітний період	активи оборотні, тис. грн.	зобов'язання поточні, тис. грн.	капітал власний, тис. грн.	балансу валюта, тис. грн.	дохід чистий від реалізації, тис. грн.	прибуток чистий, тис. грн.
	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6
2015	2457	547	5732	7040	7427	1318
2016	2513	1380	11268	13510	15082	5536
2017	1277	2372	11753	16363	14443	485
2018	680	2167	12996	16426	14037	1243
2019	1949	3068	13318	17685	13987	322

одержана економіко-математична модель для ПП «Мир» має наступний вид:

$$\begin{cases} КП = -0,05 + 0,032КФН + 4,134КОК \\ РВК = 1,548 - 1,291КП - 0,014РП \end{cases} \quad (3.2.)$$

Аналізуючи модель доцільно зазначити, що підвищення покриття коефіцієнта на 0,032 пунктів реалізується за рахунок збільшення коефіцієнта незалежності фінансової на 1 пункт. Збільшення покриття коефіцієнта на 4,134 пункта реалізується при збільшенні коефіцієнта капіталу оборотності на 1 пункт.

Зниження коефіцієнту рентабельності капіталу власного на 1,291 пункт реалізовується за рахунок зростання коефіцієнта покриття на 1 пункт, та додаткове зниження рентабельності капіталу власного на 0,14 пунктів відбувається за рахунок збільшення продажу рентабельності на 1 пункт.

Вагу ключових коефіцієнтів оцінювання рентабельності капіталу власного наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Значення ключових коефіцієнтів оцінювання рентабельності капіталу власного ПП «Мир»

Звітний період	КП	КФН	КОК	РП	РВК
2015	4,49	0,81	1,30	0,18	0,23
2016	1,82	0,83	1,34	0,37	0,49
2017	0,54	0,72	1,23	0,03	0,04
2018	0,31	0,79	1,08	0,09	0,10
2019	0,64	0,75	1,05	0,02	0,02

Залежність між коефіцієнтом покриття та коефіцієнтом незалежності фінансової а також оборотності капіталу коефіцієнтом є стійкою, описується високою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,96). Варіація покриття коефіцієнта на 96% зумовлена варіацією факторів включених. Залежність коефіцієнта рентабельності капіталу власного від покриття коефіцієнта і коефіцієнта продажу рентабельності має не велику щільність (множинний коефіцієнт кореляції дорівнює 0,53). Варіація рентабельності коефіцієнта зумовлена варіацією факторів на 53 %.

В додатку В представлені критерії, які зазвичай застосовуються для оцінювання адекватності моделей математичних.

Ілченко О.С. зазначає: «необхідно звернути увагу, що для більш точної і всебічної оцінки математичних моделей деякі критерії оперують не однією статистичною вибіркою, а двома. Дані з першої вибірки використовуються для побудови математичної моделі, друга ж вибірка даних застосовується для знаходження критеріїв адекватності моделі. Окремі критерії, наприклад критерій прогнозуючої здатності, потребують для визначення їх значень,

крім навчальної та контрольної, наявності ще й додаткової, екзаменаційної вибірки. Проте, зважаючи на недостатній обсяг статистичних даних використання критеріїв, які оперують трьома вибірками, слід вважати недоцільним. Аналізуючи додаток В зауважимо, що критерії адекватності математичних моделей за їх змістом можна умовно поділити на два класи. Застосування критеріїв, що входять до першого класу, базується на порівнянні їх розрахункових значень з табличними» [24, с. 39].

Розрахунок коефіцієнтів економіко-математичної моделі, а саме залежності покриття коефіцієнта від фінансової незалежності коефіцієнта та оборотності капіталу коефіцієнта ПП «Мир» представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Результати розрахунку коефіцієнтів моделі залежності КП від КФН і КОК в ПП «Мир»

Фактор	Коефіцієнт	Похибка стандартна	t статистика	P значення	Межа нижня 95%	Межа верхня 95%
КП-перетин	-0,049	0,049	-1,065	0,331	-0,154	0,064
Змінна КФН	0,029	0,055	0,587	0,564	-0,086	0,166
Змінна КОК	4,125	0,401	10,231	1,68E-05	3,184	5,058

Оцінювання адекватності моделі виконувалось на основі критерію Фішера таблиця 3.5.

Таблиця 3.5.

Оцінювання адекватності моделі залежності КП від КФН і КОК

Варіація	К-кість Ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F критерій Фішера	Значимість F критерію Фішера
Регресія	2	0,172	0,084	54,54	5,41
Залишок	7	0,012	0,002		
Всього	9	0,181			

Розрахований критерій Фішера перевищує табличну величину на заданих рівнях значущості, що свідчить про адекватність цієї моделі. Розрахунок коефіцієнтів багатфакторної економіко-математичної моделі

залежності коефіцієнта рентабельності власного капіталу від коефіцієнта покриття та коефіцієнта рентабельності продажів ПП «Мир» представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6.

Результати розрахунку коефіцієнтів залежності ВРК від КП та РП в ПП «Мир»

Фактор	Коефіцієнт	Похибка стандартна	t статистика	P значення	Межа нижня 95%	Межа верхня 95%
КП-перетин	1,539	0,732	2,151	0,071	-0,159	3,249
Змінна КФН	-1,285	0,986	-1,332	0,230	-3,605	1,022
Змінна КОК	-0,013	0,069	-0,215	0,841	-0,181	0,146

Реалізуюючи моделювання обсягів капіталу власного підприємства значну увагу варто звернути на визначення критеріїв адекватності моделі отриманої.

Отже, коректне розв'язання задачі визначення складу доцільного критеріїв адекватності моделей математичних, що використовуються є принципово важливим питанням в умовах прогнозування в подальшому обсягу капіталу підприємства власного.

На основі результатів цього порівняння робиться висновок про принципову придатність цієї моделі до тих чи інших її ознак. До таких критеріїв, зокрема, належать критерії Фішера, Студента. Ці критерії, як правило, можуть бути використані лише для попереднього відбору математичних моделей, які будуть порівнюватися між собою за іншими ознаками, щоб вибрати найкращу з них. До другого класу належать усі інші критерії, тобто ті, що дозволяють порівняти математичні моделі за їх точністю та вибрати найкращий з них. Таких критеріїв існує досить багато (Додаток В), але, як уже зазначалося, одночасне використання всіх цих критеріїв навряд чи є доцільним.

Отже, при вирішенні проблеми вибору найбільш прийнятної моделі в

системі управління власним капіталом підприємства, перш за все, необхідно визначити певний мінімальний набір критеріїв, що дозволив би всебічно оцінити адекватність математичних моделей, уникаючи зайвих розрахунків та суперечливих результатів.

Подольська В.О. впевнена, що: «статистична оцінка надійності коефіцієнта регресії в розробленій моделі має здійснюється за допомогою t-критерію Ст'юдента. Він застосовується для оцінки тісноти зв'язку між незалежною змінною і залежною. При використанні цього критерію формулюється нульова гіпотеза. Потім отримане значення t-розподілу Ст'юдента порівнюється з критичним. Якщо фактичне значення t-розподілу Ст'юдента перевищує критичне, то спростовується нульова гіпотеза й зв'язок між змінними вважається щільним. Якщо ні, то приймається нульова гіпотеза, а фактори моделі вважаються статистично неадекватними і виключаються з моделі при встановленому рівні значущості в 5% і 1%. Якщо фактичне значення F-критерія вище нормативного, то модель адекватна, а її фактори залишаються у рівнянні» [53, с. 412].

Оцінка адекватності моделі розробленої за даними ПП «Мир» здійснювалась за критерієм Фішера результати представлені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

Показники адекватності моделі залежності ВРК від КП та РП
в ПП «Мир»

Варіація	К-кість Ступенів вільності	Сума квадратів	Середня сума квадратів	F критерій Фішера	Значимість F критерію Фішера
Регресія	2	0,141	0,071	1,310	0,331
Залишок	7	0,369	0,054		
Всього	9	0,518			

Представлений розрахунок доводить адекватність моделі, сформованої для ПП «Мир», що виокремлює отриманий рівень значимості критерію Фішера, котрий має більше значення за табличне при заданих рівнях значимості. Таким чином, застосування методів моделювання в системах

прийняття управлінських рішень дає змогу відображати реальні процеси, використовуючи математичні формули взаємозв'язків та залежностей між економічними явищами у галузі фінансів, маркетингу та виробництва.

Капітал власний підприємства, як невід'ємна частина його фінансової системи, займає вирішальне місце в структурі фінансових відносин. Рух коштів, його швидкість і масштаби визначають ефективність фінансової системи. Саме через це визначення ефективності формування та використання власного капіталу є одним із пріоритетних питань управління підприємством.

3.3. Стратегія ефективного управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства.

На думку Пілецької С.Т.: «збитковість вітчизняних підприємств негативно відображається на обсягах власного капіталу. Це обумовлюється тим, що чистий збиток збільшує непокритий збиток підприємства, який є складовою власного капіталу, що в кінцевому підсумку може призвести до його від'ємної величини. Відповідно від'ємне значення власного капіталу показує, що на підприємстві немає власного капіталу і весь обсяг майна створений за рахунок позичених коштів. У цьому випадку виникає ситуація, коли позиковий капітал є більшим за активи підприємства і як наслідок збільшує ризик ймовірності банкрутства. Таким чином вагомим завданням будь-якого підприємства є ріст власного капіталу. Збільшення власного капіталу неможливе без розробки та реалізації ефективних управлінських рішень. У процесі управління власним капіталом необхідним є постійний моніторинг за його зміною, що дозволить виявляти причини зміни розміру в динаміці» [50, с. 80].

Власний капітал на думку Пономарьова Д.Е.: «виступає не лише підґрунтям створення підприємства, а й фактором його стабільності, ефективності діяльності, конкурентоспроможності та інвестиційної

активності. На сьогодні існує безліч проблем пов'язаних із формуванням та раціональним використанням власного капіталу. Одним із першочергових завдань є визначення джерел створення власного капіталу та забезпечення його росту. З метою збільшення власного капіталу необхідно здійснювати моніторинг факторів його зміни, які слугуватимуть базою для формування управлінських рішень і їх ефективної практичної реалізації» [55, с. 54].

З ціллю поліпшення дієвості управління капіталом власним підприємства сільськогосподарського ми пропонуємо розробити політику формування капіталу власного за наступними етапами, які представлені на рисунку 3.3.

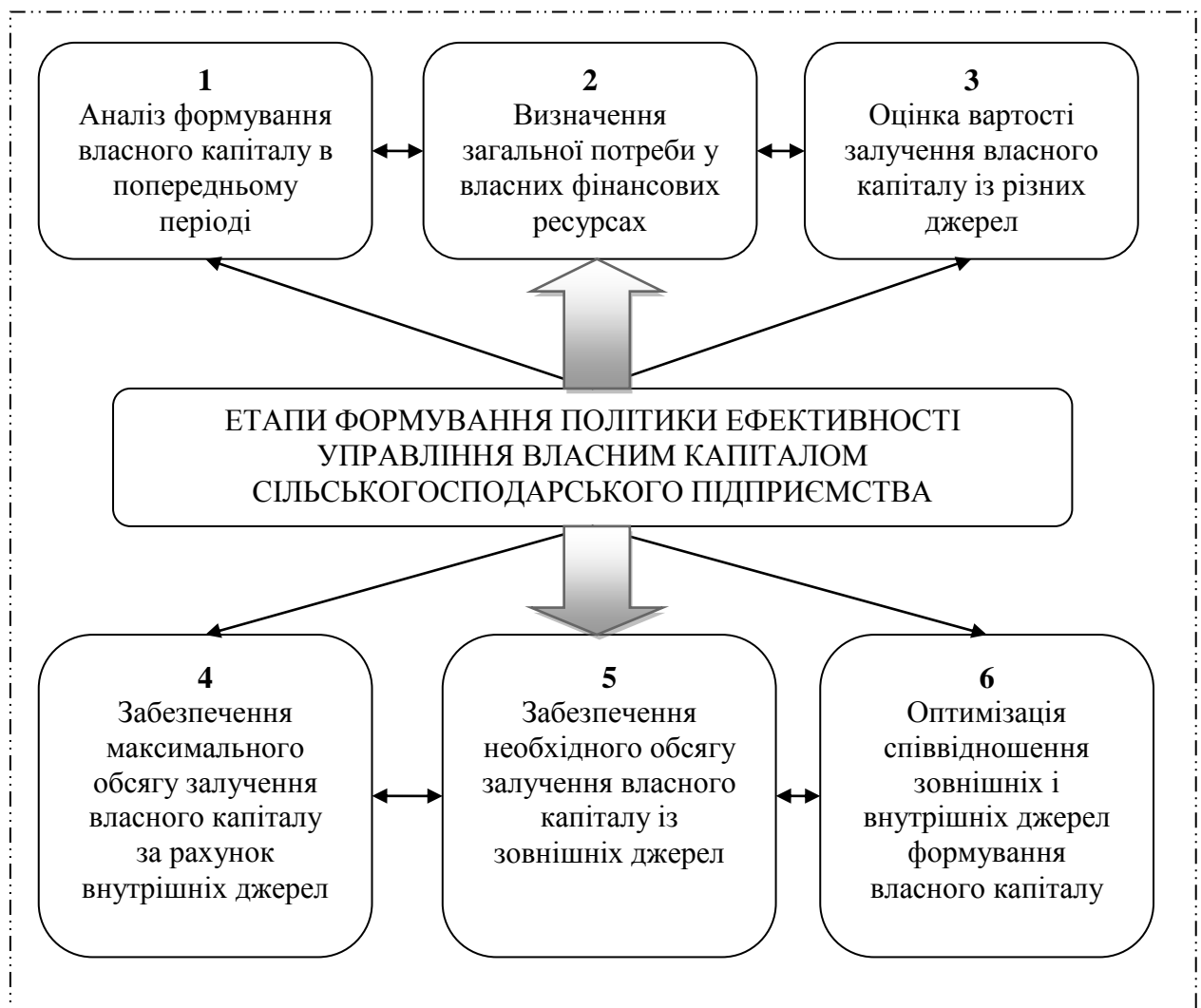


Рис. 3.3. Етапи формування політики ефективності управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства.

Ключовим методом оптимізації капіталу структури виступає оптимізація за ознакою рівня максимального рентабельності фінансової. Дана методика не складна у використанні та є корисною в практиці управління поточного капіталом суб'єкта господарюючого. Для здійснення даних розрахунків було обрано критерій, який найбільш повно відображає вплив ефективності існуючих джерел фінансування на збільшення рентабельності інвестицій власниками, тобто максимізацію фінансової прибутковості. Показник, який характеризує застосування коштів позикових підприємством сільськогосподарським, який впливає на зміну норми рентабельності капіталу власного і дозволяє здійснити оцінку, на який відсоток зміниться величина прибутку чистого підприємства за умов зміни доходу до сплати відсотків та податків на один відсоток, це фінансовий.

Масюк Ю.В. та Ніколаєнко А.В. наголошують на тому, що: «одним з головних завдань фінансового менеджменту є максимізація рівня рентабельності власного капіталу при заданому рівні фінансового ризику. Це завдання може реалізовуватися різними методами. Одним з основних механізмів реалізації є фінансовий леверидж» [48, с. 1288].

Сутність фінансового левериджу ґрунтується на тому, щоб збільшити вплив зміни прибутку на динаміку рентабельності фінансової, тобто у зростанні еластичності рентабельності фінансової відносно прибутку.

Калініченко З.Д. стверджує: «фінансовий леверидж - це інструмент регулювання пропорцій між власним і позиковим капіталом з метою максимізації рентабельності використання власних коштів. Його дія проявляється в ефекті фінансового важеля (Ефв), як більш раціональне використання власних коштів за рахунок залучення позикових коштів незважаючи на їхню платність і необхідність повернення. Ефект фінансового важеля досягається, якщо економічна рентабельність активів підприємства (E_p) вища середньої ставки відсотка по позикових коштах ($C_{сд}$)» [28, с. 213].

Використовуючи модель ефекту важеля фінансового визначимо кількісно на скільки відсотків підвищиться рентабельність капіталу власного

ПП «Мир» за рахунок залучення капіталу позикового.

$$E\Phi B = (PIK(1 - K_{on}) - CB) \times \frac{PK}{BK} \quad (3.3)$$

де, $E\Phi B$ – ефект важеля фінансового;

$PIK(1 - K_{on})$ – рентабельність капіталу інвестованого після сплати податків;

K_{on} - відношення суми податків до величини валового прибутку;

CB – ставка % за кредит;

PK – капітал позиковий;

BK – капітал власний.

Для ПП «Мир» значення ефекту важеля фінансового складає 1,51%.

Ефект фінансового важеля буде тим більше, чим більше буде економічна рентабельність активів у порівнянні зі ставкою відсотка по кредиту і чим більше співвідношення позикових і власних коштів.

Також Сініцин О.О. звертає увагу нба те, що: «позитивний вплив ефекту фінансового важеля проявляється тоді, коли економія за рахунок зниження податкових платежів перевищує витрати підприємства за користування позиковими коштами. Значення ефекту фінансового важеля повинно бути таким, щоб компенсувати податкові вилучення з прибутку та забезпечити мінімізацію відхилення між економічною та фінансовою рентабельністю» [60].

Другий метод оптимізації капіталу структури - оптимізація відповідно до критерію мінімізації капіталу вартості. Процес оптимізації цим методом базується на попередній оцінці вартості власного та позикового капіталу за різних умов його залучення та здійснення багатьох, варіантних розрахунків середньозваженої вартості капіталу. Цей метод передбачає вибір дешевших джерел фінансування активів компанії. Керуючись даною метою активи всі підприємницькі поділяються на такі групи три:

- активи необоротні;

- незмінна частина активів оборотних (незнижуваний мінімум активів оборотних, потрібних підприємству з метою реалізації поточної діяльності операційної);

- змінна частина активів оборотних.

Існує три підходи до фінансування різних груп активів підприємства: консервативний, помірний та агресивний. За консервативного підходу, приблизно 50% змінної частини оборотних активів формується за рахунок короткострокових зобов'язань, інші 50% змінної частини, оборотні, основні частини оборотних активів та необоротні активи покриваються власним капіталом та довгострокові зобов'язання.

Поддерьогін А.М. акцентує увагу на тому, що: «при помірному підході 100% змінної частини оборотних активів формується за рахунок короткострокових зобов'язань, а 100% постійної частини - за рахунок власних коштів, що дозволяє встановити конкретні його значення на майбутній період. У процесі такого вибору враховуються індивідуальні особливості діяльності кожного підприємства. Заключне рішення з даного питання дозволяє сформулювати на прогнозований період найбільш прийнятну для підприємства структуру капіталу. При агресивному підході 100% змінної частини та 50% постійної оборотних активів формується за рахунок короткострокових зобов'язань, решта постійної частини оборотних активів та необоротні активи фінансуються за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Виходячи зі свого ставлення до фінансового ризику керівництво підприємства обирає один з розглянутих варіантів фінансування активів. Враховуючи, що на сучасному етапі довгострокові позики сільськогосподарським підприємствам практично не надаються, тоді обрана модель фінансування активів буде представляти співвідношення власного та позикового (короткострокового) капіталу, тобто оптимізувати його структуру з цих позицій» [52, с. 248].

Однією з найважливіших проблем, з якою зустрічаються підприємства сільськогосподарські, виступає недостатня ефективність організації

управління капіталом власним в умовах кризи фінансової. Враховуючи, що капітал власний є фактором найважливішим зростання економічного, організацію управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства доцільно пояснювати як головну ланку у всьому комплексі заходів, спрямованих на його забезпечення. Узагальнена система управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства може бути представлена у вигляді схеми на рисунку 3.4.

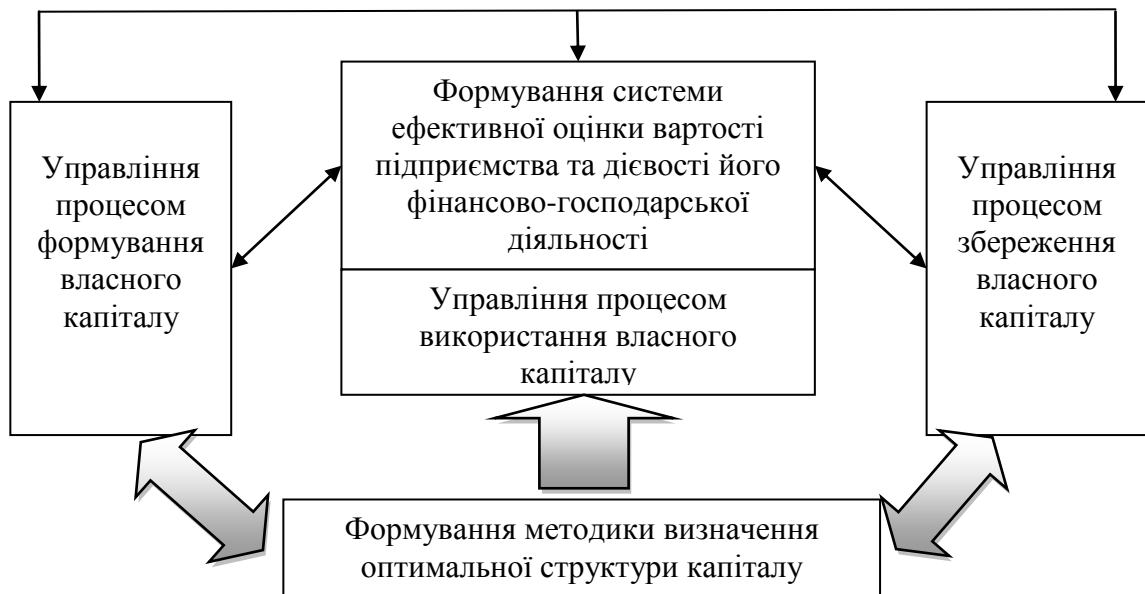


Рис. 3.4. Узагальнена система управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства.

Варто зазначити, що управління формуванням, використанням і зберіганням капіталу власного є ключовим у системі менеджменту.

На думку Кучменко В.О.: «ефективне використання власного капіталу сільськогосподарського підприємства практично забезпечується в процесі реалізації наступних принципів управління його структурою:

а) високий динамізм прийняття рішень. Він передбачає необхідність врахування змін факторів зовнішнього середовища, потенціалу формування власних фінансових ресурсів, темпів економічного розвитку, форми організації виробничої та фінансової діяльності, фінансового стану та інші параметри функціонування сільськогосподарського підприємства. Справа в

тому, що найбільш ефективні управлінські рішення в області формування обсягів і структури власного капіталу, розробка схем фінансування окремих видів діяльності та господарських операцій не завжди можуть бути повторно використані на наступних етапах господарської діяльності підприємства. Це пов'язано з високим динамізмом факторів зовнішнього середовища і, в першу чергу, зі змінами кон'юнктури ринку капіталів. Крім того, змінюються у часі і внутрішні умови діяльності суб'єкта господарювання, особливо на етапах переходу до наступних стадій його життєвого циклу;

б) системний підхід до управління власним капіталом в ході поточної діяльності. Така система забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких підвищує загальну результативність діяльності сільськогосподарського підприємства. Це пояснюється тим, що прийняті управлінські рішення з питань формування власного капіталу, його залучення з різних джерел та у різноманітних формах тісно взаємопов'язані і прямо або опосередковано впливають на ефективність його використання і результати фінансової діяльності підприємства в цілому;

в) обґрунтування кожного управлінського рішення щодо визначення обсягів та структури власного капіталу, вибору джерел формування і форм його залучення сільськогосподарським підприємством. Тут важливо враховувати альтернативні можливості дій. При наявності альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для подальшої практичної реалізації передбачає систему критеріїв, які визначають фінансову ідеологію або конкретну фінансову політику підприємства. Система таких критеріїв встановлюється самим підприємством;

г) управління динамікою та структурою власного капіталу повинне інтегруватись з іншими функціональними підсистемами і загальною системою управління сільськогосподарським підприємством. Така необхідність зумовлена тісним зв'язком системи управління власним капіталом з іншими напрямками фінансового менеджменту, зокрема операційним» [38, с. 77].

Дієва система керування структурою і динамікою капіталу власного, організована із врахуванням вищенаведених принципів, генерує підґрунтя для темпів високих нарощування потенціалу ресурсного підприємства сільськогосподарського, забезпечення необхідної стійкості фінансової в процесі розвитку, постійного зростання його вартості ринкової.

Бондарчук А.В наголошує на тому, що: «управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства, як і весь процес управління, охоплює стратегію і тактику управління. Під стратегією розуміють загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Встановлюючи визначені правила й обмеження, стратегія дає змогу сконцентрувати зусилля на тих варіантах рішень, що не суперечать обраному напрямку управлінської діяльності. Тактика управління – це конкретні методи і прийоми досягнення поставленої мети у визначеній ситуації й у визначений момент часу. Завдання тактики управління – вибір найбільш оптимального рішення і способів його втілення в ситуації, яка склалася» [7].

Базові стратегії керування капіталом підприємства сільськогосподарського зображено на рисунку 3.5.



Рис. 3.5 Стратегії управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства.

Важливо зазначити, що ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Управління власним капіталом сільськогосподарського підприємства тісно пов'язане з управлінськими рішеннями, оскільки його розмір та динаміка є важливими критеріями для визначення їх оптимальності.

Капітал власний завжди виступає ключовим атрибутом діяльності – від часу створення підприємства до часу його ліквідації чи реорганізації. В свою чергу, управління капіталом власним має на меті вплив на його обсяг та структуру, а також формування джерела із ціллю збільшення дієвості його використання.

Висновки до розділу 3.

1. Керування капіталом - це керування структурою та вартістю фінансування джерел (пасивів) із ціллю збільшення рентабельності капіталу власного і можливості підприємства сплачувати дохід кредиторам та співвласникам підприємства.

2. Оптимальна капіталу структура виступає співвідношенням застосування власних та залучених джерел, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між фінансової рентабельності коефіцієнтом і коефіцієнтом стійкості фінансової, іншими словами максимізується його вартість ринкова.

3. Процес визначення оптимальної структури повинен відбуватися безпосередньо перед стадією її формування, але аналіз її оптимальності повинен проводитися періодично, оскільки вибір раціонального співвідношення власних і позикових коштів залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів

4. Оцінюючи модель доцільно зазначити, що збільшення покриття коефіцієнта на 0,032 пунктів сталося за рахунок збільшення фінансової

незалежності коефіцієнта на 1 пункт. Збільшення покриття коефіцієнта на 4,134 пункта сталося при збільшенні коефіцієнта капіталу оборотності на 1 пункт.

5. Залежність між коефіцієнтом покриття та коефіцієнтом незалежності фінансової а також оборотності капіталу коефіцієнтом є стійкою, описується високою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,96). Варіація покриття коефіцієнта на 96% зумовлена варіацією факторів включених. Залежність коефіцієнта рентабельності капіталу власного від покриття коефіцієнта і коефіцієнта продажу рентабельності має не велику щільність (множинний коефіцієнт кореляції дорівнює 0,53). Варіація рентабельності коефіцієнта зумовлена варіацією факторів на 53 %.

6. Одним із методів оптимізації структури капіталу є оптимізація за критерієм максимального рівня фінансової прибутковості. Цей метод простий у використанні та корисний на практиці поточного управління капіталом суб'єкта господарювання.

7. Для ПП «Мир» значення ефекту важеля фінансового складає 1,51%. Ефект фінансового важеля буде тим більше, чим більше буде економічна рентабельність активів у порівнянні зі ставкою відсотка по кредиту і чим більше співвідношення позикових і власних коштів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи проведені дослідження із вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу та пошуку напрямів його покращення можна зробити наступні висновки:

1. Ефективність роботи підприємства суттєво залежить від розвитку та вдосконалення системи управління власним капіталом. Таким чином, компанії повинні чітко визначити цілі, порядок та умови збільшення (зменшення) власного капіталу, формування резервного капіталу, формування та використання додаткового капіталу, метод реінвестування в корпоративні права, порядок оподаткування операцій, пов'язаних із збільшенням (зменшенням) статутний капітал тощо.

2. Встановлена система принципів і методів управління капіталом передбачає: розробку загальної стратегії управління капіталом; чітке формулювання цілей та завдань управління капіталом, а також контроль за їх дотриманням у майбутньому; вдосконалення методології визначення та аналізу ефективності використання власного капіталу, боргу та позикового капіталу; пошук шляхів оптимізації процесу управління капіталом, а також їх аналіз та реалізація; розробка методів оперативного управління високоліквідними оборотними активами; орієнтація на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом та оптимізацію структури капіталу.

3. Підприємство спеціалізується як на продукції рослинництва так і на продукції тваринництва. Найбільшу питому вагу в структурі товарної продукції займає соняшник в 2019 році частка соняшника в структурі товарної продукції складала 5641,5 тис. грн. На протязі досліджуваного періоду вартість продукції рослинництва переважає над вартістю продукції тваринництва. В 2019 році, в порівнянні з 2015 роком продукції рослинництва на 7874,4 тис. грн. більше ніж продукції тваринництва.

4. Частка оборотних фондів виробничих за період досліджуваний збільшилась на 0,33. Частка засобів основних в активах за період досліджуваний збільшилась на 0,27. Така тенденція для підприємства є сприятливою говорить про нарощування потужностей виробничих підприємства та активне оновлення засобів основних. Коефіцієнт активів мобільності пояснює ступінь покриття активів необоротних ліквідними активами в 2019 році в порівнянні з 2015 роком даний показник зменшився на 0,41. Дана ситуація оцінюється як негативна.

5. Структура капіталу власного ПП «Мир» складалася з прибутку нерозподіленого, резервного і капіталу додаткового. На протязі періоду досліджуваного спостерігається тенденція до зростання загальної суми капіталу власного, таке збільшення відбулося за рахунок прибутку нерозподіленого, так як сума резервного і додаткового капіталу була незмінною на протязі періоду досліджуваного. Сума капіталу резервного складала 1738 тис. грн., сума додаткового капіталу 217 тис. грн.

6. Співвідношення дебіторської короткострокової і кредиторської заборгованості говорить про вплив кредиторської і дебіторської заборгованості на стан платоспроможності підприємства. Ідеальним значенням даного показника є одиниця. В ПП «Мир» даний показник у 2015 році мав значення 1,54 і на протязі досліджуваного періоду мав стрімку тенденцію до зниження. У 2019 році в порівнянні з 2015 роком співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості зменшилось на 1,46. Така ситуація може бути викликана політикою неефективною кредитування комерційного.

7. Залежність між коефіцієнтом покриття та коефіцієнтом незалежності фінансової а також оборотності капіталу коефіцієнтом є стійкою, описується високою щільністю (множинний коефіцієнт кореляції 0,96). Варіація покриття коефіцієнта на 96% зумовлена варіацією факторів включених. Залежність коефіцієнта рентабельності капіталу власного від покриття коефіцієнта і коефіцієнта продажу рентабельності має не велику

щільність (множинний коефіцієнт кореляції дорівнює 0,53). Варіація рентабельності коефіцієнта зумовлена варіацією факторів на 53 %.

8. Для ПП «Мир» значення ефекту важеля фінансового складає 1,51%. Ефект фінансового важеля буде тим більше, чим більше буде економічна рентабельність активів у порівнянні зі ставкою відсотка по кредиту і чим більше співвідношення позикових і власних коштів.

9. Одним із методів оптимізації структури капіталу є оптимізація за критерієм максимального рівня фінансової прибутковості. Цей метод простий у використанні та корисний на практиці поточного управління капіталом суб'єкта господарювання.

З метою поліпшення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу пропонуємо наступне:

1. Важливо контролювати систему управління власним капіталом. Моніторинг управління акціями - процес систематичного або постійного збору інформації про параметри управління акціями, який може бути використаний для вдосконалення процесу прийняття рішень, а також інструмент зворотного зв'язку для ефективного управління власним капіталом.

2. Завдяки впровадженню новітніх систем управління власним капіталом підприємства, буде забезпечена фінансова стійкість підприємства.

3. Для вдосконалення та ефективного управління власним капіталом необхідне впровадження програмних продуктів, що забезпечать точні дані про темпи зростання власного капіталу в процесі господарської діяльності підприємства.

4. З метою підвищення ефективності управління власним капіталом сільськогосподарських підприємств ми пропонуємо запровадити політику формування власного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О.В. Власний капітал підприємства та проблеми його формування / О.В. Ареф'єва, І.М. Мягких, Т.Г. Росумака // Інтелект-XXI. – 2016. – № 6. – С. 161–169
2. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник / В.Д. Базилевича. – 7-ме вид. – К.: Знання-Прес. –2008. – 719 с.
3. Безкоровайна Л.В. Особливості обліку власного капіталу на підприємствах / Л.В. Безкоровайна // Журнал МНУ ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 4 – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/200.pdf>.
4. Бланк И.А. Управление капиталом: учебный курс. - К.: Эльга, Изд-во Ника Центр, 2004. - 576 с.
5. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс / І. А. Бланк. – 2-е вид, перероб. і доп. – К.: Эльга,Ника – Центр. – 2004. – 656 с.
6. Бобяк А.П. Власний капітал підприємства, як економічна категорія, та його облік [Електронний ресурс] – Режим доступу: pbo.ztu.edu.ua/article/download/43193/39979.10.
7. Боднарчук А.В. Удосконалення комплексного економічного аналізу власного капіталу / А.В. Боднарчук // Бізнесінформ. – 2013. – № 3 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.businessinform.net/pdf/2013/3_0/282_285.pdf.
8. Бруннер В.А. Общедоступная коммерческая терминология / В.А. Бруннер, І.П. Бабенко– М.: 1901. – 262с.
9. Бугай О. Особливості використання сучасних інформаційних технологій в обліку власного капіталу підприємства / О. Бугай // Облік, аналіз та аудит: еволюція, сучасний стан та перспективи розвитку: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Київ, 9 грудня 2014 р. - К.: КНЕУ, 2019. - С. 343-345.
10. Ван Хорн Дж. Основы финансового менеджмента / Дж. Ван

Хорн, М. Джон, Вахович мл.; [пер. с англ.] - 12 изд. - М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2008. -С. 1232.

11. Васильєва Н.К. Економіко-математичне моделювання в сільському господарстві: навч. посіб. / Н. К. Васильєва; Дніпропетр. держ. аграр. - екон. ун-т. – Дніпропетровськ: Біла К. О. – 2015. – 155 с.

12. Вишневський В. Теорія вартості в економічній науці / В. Вишневський // Економіст. – 2018. – №5. – С. 35-46

13. Вівчар О. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О. Вівчар, В. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2019. – Вип. 19.5. – С. 146–150.

14. Волкова Н. А. Аналіз використання власного капіталу на підприємстві / Н. А. Волкова, Т. В. Корнілова. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №14. – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/issue-14-2016>

15. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств // Фінанси підприємства. – 2016. – № 6. – 332 с.

16. Гейдор А.П. Формування та функціонування системи управління капіталом підприємства / А.П. Гейдор. – Перемишль: Наука та освіта, 2016. – С. 59–63.

17. Голов С.Ф. Фінансовий та управлінський облік / С.Ф. Голов, В.І. Єфименко – К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 1996. – 544 с.

18. Голубнича Г. Рух капіталів як фактор розвитку облікових систем в умовах глобалізації бізнесу / Г. Голубнича // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. - 2018. - № 119. - С. 4-6.

19. Гончаренко А.М. Економічний зміст та етапи управління капіталом у машинобудуванні та сфері послуг / А.М. Гончаренко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2018. – № 2(2). – С. 102–112.

20. Горбатенко А.А. Особливості формування власних фінансових

ресурсів підприємств в Україні / А.А. Горбатенко // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди. – 2016. – Вип. 15/1. – С. 195–201.

21. Зацеркляний М. М. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник / М. М. Зацеркляний, С. О. Кузніченко. – К.: «Прецедент». – 2012. – 360 с.

22. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. /Івахненко В. М., Горбатов М. І. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 302 с.

23. Івченко Л.В. Власний капітал: джерела формування та функції / Л.В. Івченко, Н.Л. Удовик // Молодий вчений. – 2016. – № 1(28). – Ч. 1. – С. 55–59.

24. Ільченко О.С., математична модель фінансового стану на основі системи балансових рівнянь // О.С. Ільченко, О.П. Низьков, В.В. Хаустов // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 38 - 41

25. Іщенко Я.П., Теоретичні основи формування власного капіталу підприємства. / Я.П. Іщенко, Л.В. Галайда // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. Вип. 15. Ч. 1. - С. 146–148.

26. Кадацька А.М. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, як економічна категорія, його значення та структура. / А.М. Кадацька // Вісник Сумського національного аграрного університету : науковий журнал. – Сер.«Фінанси і кредит». Суми: ВТД «Університетська книга». - 2013. № 2. - С. 95–106.

27. Калініна А.В. Підходи до управління власним капіталом підприємства / А.В. Калініна // Економічні науки. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://bulletin.uabs.edu.ua/store/eco/2012/b5dcefaac969747b eb6b07fa647b878b.pdf>.

28. Калініченко З.Д. Використання методу левериджу в управлінні структурою прибутку й капіталу / З.Д. Калініченко // Економічний аналіз. - 2018. - № 2 (18). - С. 212-214.

29. Катан Л.І. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / Л.І. Катан, Л.І. Бровко, Н.П. Дуброва, Н.В. Бондарчук. – Суми : «Довкілля». – 2009. – 184 с.
30. Катан Л.І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування / Л.І. Катан // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. – 2014. – № 6. – С. 38–44.
31. Квасницька Р.С. Інструментарій та методи оптимізації цільової структури капіталу підприємства / Р.С. Квасницька // Економіст. - 2015. - № 5. - С. 73-75.
32. Кірсанова Т.О. Система управління власним капіталом підприємства / Т.О. Кірсанова, Н.О. Коляда // Вісник СумДУ. Серія економіка. – 2017. – № 1. – С. 58–63.
33. Коваль Л. В. Власний капітал: облік та представлення в звітності, в контексті національних та міжнародних стандартів / Л. В. Коваль, В. В. Горбатюк. // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. – 2013. – №10. – С. 310–318.
34. Кошельок Г. В. Оптимізація співвідношення власного та позикового капіталу підприємства/ Г.В. Кошельок, О. М. Терещенко // Науковий вісник ХДУ. Серія «Економічні науки». 2016. – вип. 21. – С. 116–121.
35. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент. / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна 2-ге вид.: Підручник. - Київ: Центр учбової літератури, 2009. - 520 с.
36. Куровська Н.О. Формування капіталу в процесі забезпечення фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств. Вісник ЖНАЕУ. 2014. № 1–2(43). Т. 2. С. 170–176.
37. Кучменко В.О. Економічна сутність поняття капіталу підприємства та його структури / В.О. Кучменко // Економічний вісник університету. – 2017. – Випуск № 33/1. – С. 232-237
38. Кучменко В.О. Формування механізму управління капіталом

підприємства / В.О. Кучменко, Н.С. Івченко // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2017. – Випуск № 786. – С. 76-82

39. Кушнір Т. В. Оптимізація структури капіталу підприємства / Т. В. Кушнір, Н. А. Волкова. // Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку». – 2015. – №18. – С. 84-87

40. Ліпич Л.Г. Капітал в системі управління підприємством / Л.Г. Ліпич, І.О. Гадзевич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2018. – № 647. – С. 114–119.

41. Малярець Л.М. Управління процесом росту власного капіталу підприємства: [монографія] / Л.М. Малярець, Н.М. Пономаренко; за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. Л.М. Малярець. – Харків: ХНЕУ, 2010. – 227 с.

42. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручн. - 2ге вид., перероб. та доп. / Є.В. Мних. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 472 с.

43. Надбережна Т.А. Вплив структуризації власного капіталу на організацію бухгалтерського обліку / Т.А. Надбережна // Економічні науки. – 2019. – № 15(1) – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/ujrn/soc_gum/Evu/2010_15_1/Nadber.pdf.

44. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження змін до деяких нормативно правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 27.06.2013 № 627.

45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

46. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

47. Нестеренко С. С. Порівняльний аспект нормативного регулювання складових власного капіталу на підприємствах різних форм власності [Електронний ресурс] / С. С. Нестеренко // Ефективна економіка – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2962>

48. Ніколаєнко А.В. Вдосконалення управління фінансуванням сільськогосподарського підприємства за рахунок власного капіталу / Ю.В. Масюк, А.В. Ніколаєнко// Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «PRIORITY DIRECTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT» 22-24 листопада 2020 р. м.Київ. – С. 1287-1292.

49. Нужна О. Власний капітал сільськогосподарських підприємств: трактування, класифікація, структура / О. Нужна // Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2020. – Вип. 9(33). – Ч. 2. – С. 498–507.

50. Пілецька С.Т. Управління структурою капіталу підприємства / С.Т. Пілецька // Вісник Запорізького національного університету. – 2017 р. – Вип. 8. – С.79- 84.

51. Плікус І.Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства // Фінанси України. – 2014. – № 6. – С. 35– 44.

52. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник / А.М. Поддєрьогін. – К: КНЕУ. – 2008. – 536 с.

53. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: нав. посіб. / В.О. Подольська, О.В. Яріш.- К.: Центр навч. л-ри, 2007. - 488 с.

54. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. / Д.Е. Пономарьов// Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 53–58.

55. Пономарьов Д.Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання / Д.Е. Пономарьов // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 5. – С. 53-58

56. Рябикіна К.Г. Капітал підприємства як об'єкт економічного управління / К.Г. Рябикіна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 10. -С. 23-29.

57. Савельєва Т. М. Напрямки удосконалення управління капіталом підприємства/ Т.М. Савельєва // Економіка будівництва і міського господарства. – 2014. – Т. 10. – № 3. – С. 191–196.

58. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. пос. – 3-тє вид., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К: Знання. – 2007. – 668 с.

59. Семенов Г.А. Оптимізація структури капіталу підприємства / Г.А. Семенов, А.В. Пелешко // Держава та регіони. - 2019. - № 4. - С. 164-169.

60. Сініцин О. О. Фінансовий леверидж в управлінні структурою капіталу [Електронний ресурс] / О. О. Сініцин // Ефективна економіка. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3334>

61. Сопко В.В. Власний капітал акціонерних товариств: особливості визначення та обліку / В.В. Сопко, Ю.В. Панченкова // Науковий вісник: Зб. науковотехнічних праць. - Львів: НЛТУУ, 2017. - Вип. 17.6. - С. 246-253

62. Тереховський В.В. Ділова активність - парадигма сучасного бізнесу / В.В. Тереховський, В. П. Губачов// Механізм регулювання економіки. - 2012. - № 4. -С. 42-47.

63. Фінансовий словник-довідник / [М,Я. Дем'яненко, Ю.Я. Лузан, П.Т. Саблук, В.М. Скупий та інші.]; за ред.. М.Я Дем'яненко. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555с.

64. Харченко Н.В. Управління власним капіталом акціонерного товариства / Н.В. Харченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. - 2018. - № 3. Т. 1. - С. 273-278.

65. Харчук С. А. Сучасні проблеми управління капіталом підприємства та шляхи їх вирішення. / С.А. Харчук //Економіка та держава. – 2015. – № 6. – С. 110–113.

66. Хмелевська А.В.. Власний капітал за атрибутами об'єкту бухгалтерського обліку / А.В. Хмелевська, Г.М. Незборецька // Сталий розвиток економіки. – 2015. – № 2. – С. 192–194.

67. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-

Цалко. – К., «ЦУЛ», 2008. – 235 с.

68. Цюцяк І.Л. Аналіз наукових підходів до трактування категорії «власний капітал» / І.Л. Цюцяк // Науково-інформаційний вісник: Економіка. – 2014. – №9. – С.271-280.

69. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік / Н.В. Чебанова, Ю.А. Василенко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 672 с.

70. Шара Є.Ю. Фінансовий облік II : / Є.Ю. Шара. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 408 с.

71. Шевчук Н. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування // Ринок цінних паперів України. – 2014. – № 5, 6. – С. 39–43.

72. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. - М.: ИНФРА-МД, 2007. - 343 с.

73. Шкурка К. В. Складові власного капіталу підприємства у вітчизняній та міжнародній практиці [Електронний ресурс] / К. В. Шкурка – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/23_DSN_2014/Economics/7_174621.doc.htm

74. Ярощук О.В. Аналіз формування капіталу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік аналіз та аудит» / О.В. Ярощук. – Тернопіль, 2004. – 20 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Принципи формування та використання капіталу сільськогосподарських підприємств



ДОДАТОК Б

Динаміка показники фінансової стійкості ПП «Мир»

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	Відхиленн я 2019 р. до 2015 р.(%)
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	1910	1133	-1095	-1487	-1119	-58,6
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,777	0,451	-0,857	-2,187	-0,574	-73,9
Маневреність робочого капіталу	1,233	2,177	-1,139	-0,426	-1,699	-137,8
Маневреність власних обігових коштів	0,003	0,003	-0,002	-0,001	-0,001	-34,1
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	1,286	2,218	-1,166	-0,457	-1,742	-135,4
Коефіцієнт покриття запасів	0,933	0,916	-0,055	-0,263	0,526	56,4
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,814	0,834	0,718	0,791	0,753	92,5
Коефіцієнт фінансової залежності	1,228	1,199	1,392	1,264	1,328	108,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,333	0,101	-0,093	-0,114	-0,084	-25,2
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,186	0,166	0,282	0,209	0,247	132,9
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	4,382	5,026	2,549	3,789	3,050	69,6
Показник фінансового левериджу	0,133	0,076	0,190	0,097	0,098	73,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,814	0,834	0,718	0,791	0,753	92,5

ДОДАТОК В
Критерії оцінки адекватності математичних моделей

Критерій	Зміст критерію
1. Сума квадратів залишків моделювання	Близькість даного критерію до нуля свідчить про хороше наближення вихідних даних побудованою моделлю
2. Залишкова дисперсія	Характеризує розкид значень залишків моделювання навколо лінії регресії. Чим меншим є цей розкид, тим кращою є модель.
3. Стандартна похибка моделювання	Цей критерій можна інтерпретувати як різновид середнього значення залишків моделювання або як середню похибку прогнозування значень залежної змінної.
4. Коефіцієнт детермінації	Це частка дисперсії залежної змінної, яка «пояснюється» побудованою математичною моделлю, тобто тим складом незалежних змінних, що включені до відповідної моделі. Цей критерій розглядають як універсальну міру тісноти статистичної залежності однієї випадкової величини від певної кількості інших величин.
5. Уточнений коефіцієнт детермінації	Це значення коефіцієнту детермінації, скориговане з урахуванням числа ступенів свободи вихідних даних до та після побудови математичної моделі. Близькі до одиниці значення цього критерію свідчать про хороше наближення вихідних даних відповідною моделлю.
6. Середня похибка апроксимації	Характеризує середнє відносне відхилення розрахункових значень залежної змінної від фактичних. Побудована математична модель вважається прийнятною, якщо значення (цього критерію) не перевищує 10-12%.
7. Інформаційний критерій Акаїке	«Винагороджує» математичну модель за точність наближення вихідних даних, але і «штрафує» за наявність зайвої кількості параметрів або незалежних змінних моделі. Вважається, що найкращою буде модель з найменшим значенням критерію Акаїке.
8. Критерій Шварца	Більшою мірою, ніж критерій АІС, «штрафує» математичні моделі за наявність в них зайвої кількості параметрів або незалежних змінних.
9. Критерій Фішера	Використовується для порівняння дисперсій двох варіаційних рядів. Фактичне значення F-критерію Фішера порівнюється з табличним значенням F _{табл} . Якщо фактичне значення F-критерію більше табличного (F _{факт} > F _{табл}), то побудовану математичну модель слід вважати неадекватною.
10. Критерій Ст'юдента	За допомогою t критерію з'ясовують чи не є отримані значення параметрів моделі результатами дії випадкових причин. Оцінка значимості коефіцієнтів простої лінійної регресії, побудованих за сукупностями вихідних даних, у яких n менше 30 базується на порівнянні розрахункової величини критерію Ст'юдента з його теоретичними значеннями.

